

“Põllumajandusministri 2008
käskkirja nr
“Eesti põllu- ja maamajanduse
nõuandesüsteemi arengukava aastateks
2008–2013” ja selle rakendusplaani
kinnitamine” lisa

**Eesti põllu- ja maamajanduse
nõuandesüsteemi arengukava
aastateks 2008–2013**

Sisukord

1. SISSEJUHATUS	3
2. SEOS TEISTE STRATEEGILISTE DOKUMENTIDEGA.....	4
3. NÕUANDESÜSTEEMI PÕHIMÕTTED	6
3.1. NÕUSTAMISE PÕHIMÕTTED.....	6
3.2. NÕUANDESÜSTEEMI TEGEVUSE ÜLDPÕHIMÕTTED	6
4. NÕUANDESÜSTEEMI HETKEOLUKORRA ANALÜÜS.....	7
4.1. NÕUANDESÜSTEEMIST KASUSAAJAD	7
4.2. NÕUANDESÜSTEEMIS OSALEJAD	9
4.3. NÕUANDESÜSTEEMI OLUKORD	10
4.4. PROBLEEMID, MIS ON PIDURDANUD NÕUANDESÜSTEEMI ARENGUT	12
4.5. NÕUANDESÜSTEEMI ARENGUEELDUSED	13
5. NÕUANDESÜSTEEMI EESMÄRGID.....	15
5.1. NÕUANDESÜSTEEMI ARENGUPERSPEKTIIVID (MISSIOON) JA ÜLESANDED (VISIOON).....	15
5.2. ARENGUKAVA STRATEEGILISED EESMÄRGID	15
5.3. ARENGUMUDEL	17
6. MEETMED JA MEETME TEGEVUSED STRATEEGILISTE EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEKS	19
MEEDE 1. TEABE JA NÕUANDE PAKKUMINE	19
MEEDE 2. KONSULENTIDE TEADMISTE JA OSKUSTE TÄIENDAMINE.....	20
MEEDE 3. KONSULENTIDE VÄLJAÕPPESÜSTEEM NING KUTSEOMISTAMINE.....	21
MEEDE 4. INFOKANALITE VALIK, INFO LEVITAMINE, ANDMEBAASID.....	22
MEEDE 5. NÕUANDESÜSTEEMI TUTVUSTAMINE, MAINEKUJUNDUS JA SUHTEKORRALDUS	22
MEEDE 6. NÕUANDESÜSTEEMI PLANEERIMINE JA TÖÖKORRALDUS	23
MEEDE 7. TÖÖVAHENDID JA RESSURSID	24
MEEDE 8. TAGASISIDESÜSTEEM	25
MEEDE 9. KOOSTÖÖ JA KOOSTÖÖVÕRGUSTIKUD.....	26
7. MAKSUMUS JA RAHASTAMINE	27
8. ARENGUKAVA RAKENDAMINE	27
8.1. JUHTIMISE KORRALDAMINE	27
8.2. ARENGUKAVA TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE.....	28
ARENGUKAVA PÕHIMÕISTED	29
PÕLLUMAJANDUSLIKU NÕUANDESÜSTEEMI ARENDAMISE TAUST	32
NÕUANDESÜSTEEMI SWOT-ANALÜÜS.....	35
ARENGUKAVA RAKENDUSPLAAN.....	37

1. Sissejuhatus

Eesti põllumajanduse areng on järjest intensiivsem, mis toob kaasa vältimatu vajaduse rakendada teadusuuringute tulemusi, pöörata senisest rohkem tähelepanu keskkonnanohiule ja säilitada inimväärne elukeskkond. Majanduslike tingimuste, seadusandluse ja poliitikate pidev muutumine, samuti teadusuuenduste ja innovatsiooni rakendamine ettevõtluses, toob kaasa vajaduse kvaliteetse, nõudlusele orienteeritud nõuandeteenuse järele, mis aitab ettevõtjatel teha tootmisotsused, mis arvestavad majanduslikke, keskkonna- ja sotsiaalseid nõudeid.

Euroopa Liiduga liitumine on toonud ettevõtetele kaasa vajaduse kohaneda EL-ga ühinemisest tulenevate nõuetega (nõuetele vastavus). Järjest enam pöörab tarbija tähelepanu toidu tervislikkusele ja kvaliteedile, mis tingib ökoloogilise ja mahepõllumajandusliku tootmise laienemise vajaduse. Põllumajandusega seotud tööhõive vähenemise tõttu vabanev tööjõud vajab rakendust alternatiivsetel põllumajanduslikel või muudel tegevusaladel, mis tagaks elamise ja tegevused maapiirkonnas. Üha enam kolib maapiirkonda noori pensionäre või nn pensioni-eelikuid, kes on huvitatud väiketootmisest täiendava sissetuleku teenimise eesmärgil. Maapiirkondade rahulikuma elukeskkonna valinud keskealised ning teismeliste lastega pered vajavad kogukonna arengule suunatud nõuannet.

Kvaliteetse nõuandeteenuse osutamise ja teabe edastamise tugistruktuuri vajavad nii põllumajandus- kui muud maaettevõtjad. Seda ülesannet saab täita vaid hästi toimiv, tugev ja professionaalne nõuandesüsteem, mis suudab nõustada nii suur- kui väikeettevõtjaid. Nõuandesüsteemi heaks funktsioneerimiseks on oluline planeerida ning korrigeerida tegevusi tagasiside ja erinevate uuringute tulemusena kogutud andmete analüüsi arvestades. Tegevuste juures tuleb arvestada ka nõuandesüsteemi partnerite vajadustega ning jätkusuutlikkuse saavutamiseks tuleb süsteemselt välja koolitada ja rakendada uusi konsulente.

Tulenevalt EL nõukogu määrusest (EÜ) nr 1782/2003 on liikmesriikidele otseselt kohustuslik luua era- või riiklik nõuandesüsteem, mis kataks vähemalt nõuetele vastavuse süsteemi nõuded. Nii Eesti maaelu arengukava 2007-2013 kui teised strateegilised dokumendid näevad nõuannet ühe olulise vahendina seatud strateegiliste eesmärkide saavutamisel. Nõuandesüsteemi ühtlase ja suunitletud arengu saavutamiseks on vaja nõuandesüsteemi osaliste, partnerite ja finantseerijate poolt heaks kiidetud arengukava. Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi arengukava (edaspidi *arengukava*) annab kontsentreeritud ülevaate valdkonnas saavutatust ning võimaldab aastateks 2008–2013 kavandada nõuandesüsteemi edasist arengut kogu maaelu arengu taustal.

Nõuandesüsteemi arengumudel is aastateks 2008-2013 on keskne roll üle-eestilisel konsulente ja nõuandekeskuseid ühendaval nõuandeorganisatsioonil. Riigi osalus nõuandesüsteemis muutub järjest rohkem nõuandeteenistuse struktuuri ülalpidamise finantseerimisest riigile oluliste teenuste tellimiseks. Nõuandeteenuse pakkujaks on nõuandekeskus, mis vastutab kompetentsete nõustajate kättesaadavuse eest. Nõuandekeskused töötavad igas maakonnas ja tegutsevad kommertsalustel täites ka riiklikke tellimusi. Erialane nõuanne baseerub kaasaegsetel teadustulemustel.

Arengukava koostamine ja rakendamine on suunatud põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi jätkusuutlikule arengule. Arengukavas fikseeritavad ja kokku lepitud tegevussuunad tagavad nõuandesüsteemi stabiilse arengu ja pakuvad kindlustunnet süsteemis osalejate jaoks. Strateegilistel alustel jaotatavad riiklikud investeeringud nõuandesüsteemi moodustavad ühtse programmilise terviku ja riiklike vahendite kasutamine on maksimaalselt tulemuslik.

Põllumajandusministeeriumi ülesandeks on kavandada ja ellu viia abinõud nõuandesüsteemi arendamiseks. Arengukava esmaversioon on koostatud Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja poolt meeskonnatööna, aluseks on võetud mitmete seminaride kokkuvõtted ja erinevate uuringute tulemused, arengukava on arutatud nõuandeteenistuse nõukojas. Arengukava strateegilised eesmärgid on sõnastatud konsensuslikult erinevate huvigruppide seisukohti ning võimalusi arvesse võttes.

Arengukavas seatud eesmärkide saavutustaset hinnatakse iga aasta lõpus ja vajadusel seda täiendatakse. Arengukavas kasutatud terminite selgitusi vt lisast 1.

2. Seos teiste strateegiliste dokumentidega

Maailepraktika näitab, et enamuse nõuandesüsteeme on välja arendatud tegevusvaldkonna põhiselt. Eraldi nõuandesüsteemid on loodud põllumajandusele, metsandusele, ettevõtlusele, kodanike ühendustele jne. Sama arengut näeme ka Eestis. Arengukava on seotud mitmete valdkondlike arengukavadega.

Nõudlusele orienteeritud nõuandesüsteem on kirjeldatud „**Eesti maaelu arengu strateegias 2007-2013**” ja „**Eesti maaelu arengukavas 2007-2013**” ning peab tagama Euroopa Nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003, 29. september 2003. a. täitmise. Vastava nõukogu määruse kohaselt on EL liikmesriikidele otseselt kohustuslik luua era- või riiklik nõuandesüsteem, mis kataks vähemalt nõuetele vastavuse süsteemi nõuded ehk kohustuslike majandamisnõuete ning heade põllumajandus- ja keskkonnatingimuste rakendamisele suunatud nõuande pakkumise. Selle ülesande täitmine eeldab tugevat nõuandekeskuste võrgustikku ning nõuandekeskuste arendamist ja abistamist nende võimekuse tõstmisel.

Arengukava eesmärkide täitmine on tihedalt seotud Eesti Maaelu Arengukava **meetmetega 1.1 ja 1.3**. Meetme 1.1 „Koolitus- ja teavitustegevused“ eesmärgiks on põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi inimpotentsiaali arendamise. Toetatavateks tegevusteks on nii õppe- ja infopäevad, koolitused kursused, juhendaja kasutamine, info- ja koolitusmaterjalide koostamine ning täiendamine jmt. Meetme 1.3 „Nõuandesüsteemi ja –teenuste toetamine“ eesmärgiks on toetada põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele ettenähtud nõuandeteenuse kättesaadavust. Meetme 1.3 puhul on toetatavateks tegevusteks individuaalse nõuandeteenuse ostmise põllumajandustootjate ja erametsa valdajate poolt ning nõuandesüsteemi tugevdamine nõuandekeskuste kaudu.

„**Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2008–2011**” ja „**Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2009–2012**” näevad nõuande

kvaliteedi tõstmiseks ette koordineeriva keskuse poolt koordineeritava nõuandesüsteemi toimimise, mille piirkondlike nõuandekeskuste võrgustiku kaudu tagatakse põllumajandustootjate nõustamine. Nõuandesüsteemi ülesanneteks seatakse lisaks eelnimetatule veel nõuande, teabelevi ja täiendkoolituse valdkonna parem korraldamine. Põllumajanduslike nõuandekeskuste võrgustik loob võimalused nõuande pakkumiseks, konsulentide täiendkoolitamiseks, teadus- ja riigiinfo levitamiseks, tootjapoolse tagasiside kogumiseks ja analüüsitulemuste edastamiseks ning uute konsulentide turule tulemiseks.

Teadus, haridus ja nõuande moodustavad ühtse süsteemi. 2007. aastal kinnitati „Põllumajandusteaduste arengukava aastatel 2007-2013“ ja loomisel on põllumajandusliku hariduse arengukava. „**Põllumajandusteaduste arengukava 2007–2013**“ ja selle rakendusplaan näevad ette teaduse ja nõuandesüsteemi vahelise koostöö tugevdamist, nõuandesüsteemi teadustaseme tõstmist, internetipõhist nõuande ja infovahetuse arendamist ning teadlaste ja konsulentide senisest efektiivsemat koostööd.

2006. a. lõppes Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (edaspidi *EPKK*) poolt koostatud „**Teabekeskuste arengukava 2004–2006**“ rakendamise periood. See arengukava ei olnud kogu nõuandesüsteemi haarav ning seadis eesmärgiks teabekeskuse tuntuse, tunnustamise ja usaldusväärsuse paranemise maakonnas teabeandja ja koostööpartnerina ning omavahelise infovõrgustiku arenemise. Teabekeskuste omavaheline koostöö ning tuntus ning kasutatavus on aastast 2004 tunduvalt paranenud.

„**Eesti Mahepõllumajanduse arengukavas aastateks 2007–2013**“ sätestatakse ülesanne mahepõllumajandusalase nõustamise kvaliteedi tõstmiseks integreerida selle valdkonna nõustamine üldise nõuandesüsteemiga. Kavas on korraldada infopäevi tavatootjatele, mahetootjate ja mahepõllumajandussaaduste töötajate koolitusi, luua mahepõllumajanduse nõuandekeskus, täiendada koolitusprogramme, korraldada nõustajate alg- ja täiendõpet, koostada nõustamiseks vajalikke ühtseid materjale; anda välja trükiseid ja kalastada infot internetis.

„**Eesti kalanduse rakenduskava aastateks 2007-2013**“ rõhutab avalikustamis-, teavitus- ja nõustamistegevuste tähtsust arengukava eduka rakendamise juures. „**PRIA arengukava 2005–2007**“ näeb nõuandesüsteemi kaasamist teavitustegevusse ja tagasiside kogumisse klientidelt.

„**Maakondlike arenduskeskuste võrgustiku strateegia 2008-2013**“ seab eesmärgiks tugeva ja professionaalse maakondlike arenduskeskuste koostöövõrgustiku olemasolu. Et maakondlikud arenduskeskused asuvad samades piirkondades kui nõuandekeskused ja pakuvad teenuseid kõigile ettevõtetele, kattuvad keskuste kliendid eelkõige üldistes ettevõtluse valdkondades nõuande- ja infoteenuste pakkumisel.

3. Nõuandesüsteemi põhimõtted

3.1. Nõustamise põhimõtted

Professionaalsus väljendub nõustaja erialastes teadmistes, oskustes, suhtumises ja käitumises, eeldab valmisolekut uute teadmiste omandamiseks ja meeskonnatööks (ollakse valmis leidma kliendi jaoks parimaid lahendusvariante tema probleemile).

Kliendikeskus on suhtumine, mille puhul lähtutakse kliendi vajadustest ja võimalustest ning leitakse koos kliendiga tema probleemile kõige efektiivsem lahendus.

Kompleksne lähenemine – pakutakse terviklikku lähenemist kogu kliendi (majandus)tegevusele, enamasti eeldab mitme konsulendi koostööd.

Kvaliteetse nõuande tagavad nüüdisaegsete teadmiste, teadustulemuste ja kogemustega arvestamine, soovitude arusaadavus, rakendatavus ning tulemuslikkus.

Tulemuslikkus – iga nõustamine algab probleemi defineerimisest, eesmärkide püstitamisest ning soovitud tulemuste määratlemisest. Konsulent lähtub oma soovitude andmisel alati sellest, et soovitatavate muudatuste rakendamine peab looma kliendile lisaväärtust, tõstma kliendi konkurentsivõimet.

Konfidentsiaalsus – konsulendid tagavad kogu kliendiga seotud informatsiooni salastatuse, v.a seadusest tulenevatel erijuhtumitel aga ka juhtudel, kui ühe kliendi huvidest lähtumine võib kahjustada teise kliendi huve. Sellisel juhul teavitatakse klienti, et ei ole võimalik konfidentsiaalsusnõuet tagada.

3.2. Nõuandesüsteemi tegevuse üldpõhimõtted

Tunnustatud nõuandekeskused tegutsevad maakondlikul printsiibil. Igas maakonnas on tunnustatud nõuandekeskus, kus töötavad kutselised konsulendid. Nõuandekeskused on isiseisvad juriidilised isikud, mille koguarv võib aja jooksul väheneda. Lisaks tegutseb nõuandekeskus, mis koondab neid konsulente, mis ei soovinud või ei saanud siduda end maakondlike nõuandekeskustega või kelle tegevuse järele ei ole igas piirkonnas piisavalt nõudlust. Koordineeriv Keskus on koordineeriva, arendava ja toetava funktsiooniga.

Konsulent austab oma klienti, konsulent hoiab saladuses klienti puudutava informatsiooni ega kasuta seda ilma kliendi nõusolekuta. Nõustamisel lähtub konsulent kliendi vajadustest. Konsulent ei sõlmi kliendiga lepinguid valdkondades, kus ta pole suuteline kindlustama asjatundlikku nõuannet. Konsulent teeb koostööd teiste konsulentidega, konsulendid vahetavad teiste konsulentidega kogemusi ja informatsiooni eeldusel, et see ei kahjusta kliendi huve. Konsulentide kutsealane esindusorganisatsioon on Eesti Konsulentide Ühing.

Nõuandekeskused ei konkureeri omavahel: kliendid võivad pöörduda neile kõige paremini sobivasse nõuandekeskusesse. Nõuandekeskuste omavaheline koostöö võimaldab olemasolevate spetsialiseerumiste ärakasutamist klientide parimaks nõustamiseks.

Ühiste sihtrühmade nõustamisel tehakse koostööd valdkondlike partneritega. Nõustajate teadmiste ja oskuste arendamisel tehakse koostööd ülikoolide, instituutude ja teadusasutustega, sh Eesti Maaülikooli, Eesti Maaviljeluse Instituudi, Jõgeva Sordiaretuse Instituudi ja Põllumajandusuuringute Keskusega. Põllumajandustootjate, talunike ja maaettevõtjate nõustamisel tehakse koostööd erialaorganisatsioonide, maakondlike taluliitude ja Eestimaa Talupidajate Keskliidu, maakondlike tootjate organisatsioonide ja Eesti Põllumeeste Keskliiduga ning Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja; konsultantide, maakondlike arenduskeskuste ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusega. Metsaomanike nõustamisel tehakse koostööd metsaühistute, SA Erametsakeskuse ja Eesti Erametsaliiduga. Maaelanike nõustamisel tehakse koostööd Eesti Külaliikumise Kodukant ja Leader tegevusgruppidega, maanaiste tegevuse arendamiseks tehakse koostööd ETNA nõuandevõrgustikuga. Oma tegevuses arvestavad nõuandekeskused maakonna vajadusi ja eripära.

4. Nõuandesüsteemi hetkeolukorra analüüs

Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi areng on taasiseseisvumise järgsel ajal läbi teinud pika ja keerulise tee (lisa 1). Nõuandesüsteemi kujunemisel on olnud määrav roll Põllumajandusministeeriumil. Pidevad nõuandesüsteemi reformid on viinud süsteemist ära mitmeid tunnustatud ja edumeelseid konsulente, ebastabiilsus ei ole soodustanud konsulentide järelkasvu, kaootiline finantseerimine ei ole taganud konsulentide spetsialiseerumist, mille tagajärjel on kannatanud nõuande kvaliteet.

Nõuandesüsteemi arengu analüüsist selgub, et Eesti kui väikeriigi nõuande- ja teabelevisüsteem on sõltunud nii poliitiliste suundumuste kui otsustustasandi isikute arusaamadest. Nõuandesüsteemi arendamisel on puudunud järjepidevus ning süsteemne riiklik juhtimine. Pidev määramatus tuleviku suhtes ei ole võimaldanud süsteemi jätkusuutlikku arengut, järelkasvu tekkimist, nõuande kvaliteedi tõusu, nõuandetoodete turule toomist, valdkondade piisavat laienemist. Süsteemi kõik osapooled ei ole alati lähtunud otsuste ja ettepanekute tegemisel kogu nõuandesüsteemi sihtgrupi vajadustest vaid on püüdnud suunata nõuandesüsteemi tegevuste finantseerimist vastavalt oma huvigrupi huvidele, mis on kahjustanud kogu nõuandesüsteemi jätkusuutlikku arengut.

Viimastel aastatel on nõuandesüsteemi areng olnud suhteliselt eesmärgipärane. Selline suundumus on saanud võimalikuks tänu nõuandesüsteemi suhtevõrgustike sihipärasele arendamisele tihedas eesmärgipärasel koostöös. Kasutatud on võimalust nõuandekeskuste väljakujundamiseks, materiaaltehnilise baasi täiustamiseks ning konkreetsete ja eesmärgipäraste nõustamistegevuste käivitamiseks.

4.1. Nõuandesüsteemist kasusaajad

Põllumajandusliku nõuandesüsteemi sihtgrupi ehk nõuandeteenuse tarbijad võib jaotada:

- **otsesteks kasusaajateks**, kelleks on põllumajandusettevõtjad (FIE, OÜ, AS jmt),

alustavad ettevõtjad ja alternatiivse suunaga ettevõtjad maapiirkonnas, samuti ka põllumajandustootjate kutseliidud, ettevõtlusest huvitatud maaelanikud;

- **kaudseteks kasusaajateks**, kelleks on seltsid, mittetulundusühendused, omavalitsused, riik (ministeerium), nõustajad ja nõuandespetsialistid, põllumajandusele teenuseid osutavad inimesed, põllumajandussisendite tootjad ja müüjad, põllumajandussaaduste töötledajad ja müüjad, keskkonnakaitsjad, haridusasutused ja õpetajad, Eestis tegutsevad välisorganisatsioonid jt.

Eestis võib arvestada nõustamist potentsiaalselt kasutatavateks põllumajanduslikeks ettevõtete arvuks ca 6000. 2006 aastal oli ühtse pindalatoetuse taotlejaid ca 18 500, piimakvoodi omanikke ca 1600, FADN andmetel on suuremad kui 2 ESU¹ (loetakse Euroopa mõistes professionaalseks põllumajandusettevõtteks) 6700 ettevõtet. Hinnanguliselt moodustab toetatav individuaalnõuanne kolmandiku erinevate nõustajate ja organisatsioonide pakutud nõuandeteenustest.

Tabel 1. Nõuandesüsteemi potentsiaalsete ja tegelike klientide arv aastal 2007. a. andmete alusel.

Maakond	Põllu- majanduslike majapidamiste arv*	Ühtse pindala- toetuse saajad**	Esitatud nõuande- toetuse taotluste arv**	Lihtsustatud nõustamise lepingute arv***	Nõuande- keskustele esitatud info- päringute arv***
Harju	1344	904	14	58	590
Hiiu	499	386	8	62	2750
Ida-Viru	864	618	20	43	1838
Jõgeva	1604	1158	35	102	6201
Järva	1049	794	46	181	2327
Lääne	1025	825	54	108	2960
Lääne-Viru	1650	1182	40	113	727
Põlva	1719	1287	21	101	1005
Pärnu	2328	1666	41	193	940
Rapla	1518	1146	47	167	354
Saare	1648	1315	44	228	1052
Tartu	2145	1485	48	150	2739
Valga	1560	1172	28	112	783
Viljandi	1816	1337	63	146	1066
Võru	2567	2060	22	92	1670
KOKKU	23 336	17 335	531	1856	27 002

* Eesti Statistikaamet, 2007 juuni

** PRIA, 2007 aastaaruanne

*** EPKK, 2007 aruanded

¹ ESU (Euroopa suurusühik) vastab standardkogutulu väärtusele 1200 eurot (18 768 krooni). Standardkogutulu on majapidamises toodetud põllumajandustoodangu väärtuse ja selle tootmiseks tehtud erikulutuste vahe, mis arvutatakse põllumajanduskultuuride kasvupinnast, loomade arvust ja standardkogutulu koefitsientidest lähtudes.

4.2. Nõuandesüsteemis osalejad

Nõuandesüsteemi tulemusliku tegutsemise määravad erinevad koostöövõrgustikud ning seotud infokandjad. Koostöövõrgustikke iseloomustab töö erineval tasemel ning info liikumise erinevad aspektid.

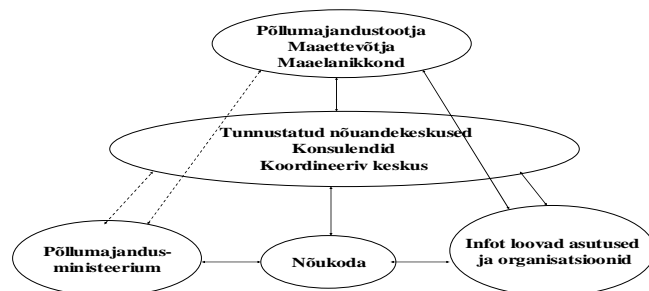
Nõuandesüsteemi roll koostöövõrgustikes on olla vahendaja info tarbija ja info looja vahel, samas tuleb arvestada, et olenevalt eesmärgist muutub info looja info tarbijaks ja vastupidi. Selline roll esitab eriti suuri nõudmisi nõuande ja info vahendajatele.

Koostöövõrgustikus osalejad omavad infoliikumise seisukohalt nõuandesüsteemile erinevat mõju. Infoliikumise ahelas on nii organisatsioone kui üksikisikuid, kes on seotud nõuandesüsteemiga. Need on huvigrupid, kes sõltuvad suuremal või vähemal määral nõuandesüsteemi vahendatavast informatsioonist.

Nõuandeteenistus koosneb igapäevaselt nõuandetegevuse kui põhitegevusega seotud asutustest, kes on omavahelise võrgustiku kaudu seotud üheks süsteemiks. Nõuandeteenistuse väljund tugineb igapäevaselt sihtgrupiga suhtlevatele konsulentidele ja tunnustatud nõuandekeskustele.

Nõuandesüsteemiga otseselt seotud osapooli/ partnereid võib pidada nõuannet ja informatsiooni vahendaval tasandil süsteemi keskseks lüliks (skeem 1). Selle tasandi moodustavad tunnustatud nõuandekeskused (TNK) kui organiseeritud teavet vahendav, ettevõtjale suhteliselt lähedal olev osapool ja TNKga seotud konsulendid ning nõustajad; koordineeriv keskus (KK) kui tugi konsulentidele ja TNK-le kvaliteetse teenuse pakkumisel; põllumajandusministeerium (PM) kui riiklikku regulatsiooni ja avaliku sektori finantseerimist korraldav institutsioon; teadus- ja arendusasutused ja PM allasutused kui vajaliku informatsiooni ehk nõuandesüsteemi sisendi loojad. Kõikide nende osapoolte ühine ülesanne on koostöö tulemusena tagada kvaliteetne informatsioon ja nõuanne sihtgrupile.

Skeem 1 – Nõuandesüsteem.

Nõuandesüsteemi efektiivseks toimimiseks on vaja teha koostööd veel suure hulga partneritega, kes täidavad olulisi sihtgrupile suunatud või nõuandesüsteemi toimimiseks vajalikke ülesandeid.

4.3. Nõuandesüsteemi olukord

01. jaanuari 2008.a. seisuga oli **atesteeritud või kutsetunnistust omavaid konsulente** finantsmajanduses 29, loomakasvatases 27, taimekasvatases 22 ja teistes maaelu puudutatavates valdkondades 14 ning metsanduses 40. 2007. aastal korraldati uute konsulentide kaasamiseks kaks nõustamismetoodika kursust, millel osales 27 potentsiaalset konsulenti, kellest 17 läbisid ka konsulendi praktika. 2006. - 2007.a. jooksul on süsteemi lisandunud 20 uut kutset omavat konsulenti. Konsulentide keskmine vanus on murettekitav – ligi 60% kutsetunnistust omavatest konsulentidest on viiekümneaastased ja vanemad, alla neljakümneaastasi on kutsetunnistust omavate nõustajate seas ainult 12%.

Konsulentide kutsevalifikatsiooni omistamisega tegeleb Maamajanduse Infokeskus. Omistatakse Konsulent IV ja Konsulent V kutset. Kutsekomisjon lähtub oma töös kutsevalifikatsiooni omistamisel ja kutsetunnistuse väljaandmisel kutseeadusest ja kutsestandardist. Konsulendiks võib saada isik, kellel on erialane või põllumajanduslik kõrgharidus ja kolmeaastane erialane töökogemus viimase viie aasta jooksul või erialane või põllumajanduslik kutsekesk- või keskharidus ja viieaastane erialane töökogemus viimase seitsme aasta jooksul. Kutsevalifikatsiooni taotlemine toimub isiku kirjaliku avalduse alusel ja on tasuline.

Põllumajandusminister on tunnustanud oma käskkirjadega 15 **maakondlikku nõuandekeskust**. TNK-d on oma olemuselt iseseisvad üksused, kes tulenevalt maakonna spetsialistide aktiivsusest ja ajalooliselt väljakujunenud olukorrast on kas iseseisvad juriidilised isikud või seotud talu- või tootjate liitudega. See on ka põhjus, miks TNK tuntakse ja seostatakse nende ema- ehk tootjaorganisatsiooni nimega. Iga keskuse juures tegutsevad vähemalt taimekasvatuse, loomakasvatuse ja finantsmajanduse valdkondades atesteeritud või kutsetunnistusega konsulendid, kellelt ostetava nõuandeteenuse eest tasumiseks on tootjatel võimalik taotleda nõuandetoetust alates 2005. a. teisest poolest. 2007. a. moodustus 16. nõuandekeskus, mille ülesanne on koondada neid konsulente, kes ei soovi või ei ole saanud liituda maakondlike tunnustatud nõuandekeskustega. Nõuandekeskused tegelevad lisaks toetatud individuaal- ja grupinõustamistele ka nõuande saaja poolt makstava nõuandeteenuse kättesaadavuse korraldamisega, erinevate projektide elluviimisega, mis võivad olla, kuid ei pea alati olema seotud nõustamisega ning tasuliste teenustega (sagedamini raamatupidamise, mullaproovide võtmise jm tegevusega).

Alates 2006. a teisest poolaastast töötab EPKK koosseisus nõuandetegevusi **koordineeriv keskus**. Esialgu täitis vastavaid ülesandeid vaid kaks inimest, praeguseks ajaks on lisandunud 4 valdkondlikku koordinaatorit (taime- ja loomakasvatus, finantsmajandus ning maaelu mitmekesistamise valdkond). Samas on ilmne, et koordineerivalt keskuselt oodatavate ülesannete täies mahus täitmiseks pole spetsialistide arv piisav.

Erinevate huvigruppide esindajatest moodustati 2007. aastal **nõuandeteenistuse nõukoda**, kelle ülesanne on jälgida ja suunata kogu süsteemi arengut. Nõukoja liikmete roll on olla vahendaja oma organisatsiooni ja nõuandesüsteemi vahel.

Maaettevõtja infoportaal PIKK.ee koondab infot põllumajanduse põhitõdedest ja

maatevõtluse eripäradest, sh nõuetele vastavuse olemusest, avaldab teadusinfo tulemusi ning tutvustab nõuandesüsteemi võimalusi. PIKK.ee kaudu alustati üleriigiliselt toimuvate infopäevade koordineerimist (planeerimispäevik), mis on oluline tegevuste ladusa logistika tagamiseks.

Eesti Riikliku Arengukava 2004-2006 (RAK) meetme 3.8 raames toetati nõuandeteenuse pakkumise välja arendamist ning põllumajandustootjatele nõuande- ja teabeleviteenuse osutamist. Nõuandekeskuste arendamiseks anti **nõuandekeskuste starditoetust** kuni 100% abikõlblikest kuludest ja kuni 124 000 krooni nõuandekeskuse kontori kohta. Nõuandekeskusega lepingulises suhtes oleva konsulendi poolt antud nõuande korral anti **nõuandetoetust** kuni 75% abikõlblike kulude maksumusest kuni 12 000 krooni taotleja (nõu saaja) kohta. Nõuandetoetust on erinevatest finantsallikatest (Maailmapanga Põllumajanduslaen, PHARE, riigieelarve) makstud alates 1996. aastast, kuid mitte kogu aeg pole see süsteem hästi funktsioneerinud. Grupiürituste riiklikuks finantseerimiseks anti alates 2005. aastast **infopäevade toetust**. Üleriigiliste infopäevade korraldamisel (mille raames oli võimalik ka trükiseid teha) anti toetust kuni 100%, kuid mitte rohkem kui 15 000 krooni ühe kalendripäeva kohta või kuni 100 000 krooni trükise kohta. Maakondlike infopäevade korraldamise toetust anti kuni 80% abikõlblikest kuludest, kuid mitte rohkem kui 12 000 krooni ühe kalendripäeva kohta. Perioodil 2004-2007 kiideti PRIA andmete kohaselt heaks 14 nõuandekeskuse starditoetuse taotlust, esitati 1013 nõuandetoetuse taotlust 632 ettevõtja poolt ning korraldati 223 infopäeva.

Nõuandesüsteemi toimimise tagamiseks ning riigiinfo edastamiseks tellitakse igal-aastaselt tegevusi riigieelarve vahenditest. Teabelevi ja tagasiside korraldamiseks saavad baasfinantseerimist kõik nõuandekeskused võrdselt. 2007. a. käivitus koordineeriva keskuse kaudu mitmeid, süsteemi stabiilsust tagavaid olulisi tegevusi, mida võib pidada riiklikuks tellimuseks ja mille eesmärk on tagada maatevõtjatele kvaliteetne nõuandeteenus. Lihtsustatud nõustamine ehk tootjate jaoks **tasuta nõustamine:** tegutsevatel või alles alustavatel maatevõtjatel, kellel ei ole nõuandeteenuse kasutamise kogemust, on võimalik saada konsulentidelt nõuannet kuni kahe tunni ulatuses kalendriaastal. Selle eest tasub konsulendile riik, seega nõu saaja jaoks on nõuanne tasuta. Selle nõuandeteenuse kasutajateks olid koordineeriva keskuse aruande kohaselt 83 protsendi ulatuses FIE-d ja füüsilised isikud. **Konsulentide alustasu** ehk baasrahastamine: konsulentide alustasu maksmise eesmärgiks on kompenseerida konsulentidele mittetulutoovad tegevused (tagasiside andmine jne) ning pakkuda konsulendile turvatunnet nõuandeturu ebastabiilsusest tulenevate riskide maandamiseks. Selline riigipoolne tugi võimaldab konsulendil pühenduda senisest enam (täisajaga) nõuandetööle. **Konsulentide praktika:** süsteemi loomise eesmärk on tagada järelkasv uute konsulentide näol. Praktikasisüsteem võimaldab pakkuda tulevastele, vähese praktilise kogemusega konsulentidele uute oskuste omandamise võimalust kogenud konsulendi kõrval.

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetmete kohaselt toetatakse **individuaalnõuande** ostmist kuni 75% osas teenuse maksumusest kuni 20 000 krooni ühe ettevõtja kohta aastas. **Nõuandeorganisatsioonide arenguks** makstakse toetust 25 000 kuni 400 000 krooni nõuandekeskuse kohta aastas, lisaks võimaldatakse vahendeid koordineeriva keskuse töö toetamiseks. **Koolitus- ja teavitustegevusi** toetatakse alates 2008. aastast

kuni 100% ulatuses, vastavalt tegevuse mahule ja ulatusele on toetuse maksimumsummad erinevad. Lisaks tellitakse uuringuid ja koolitusi MAK tehnilise abi vahenditest. Põllumajanduse nõustamisele on MAK 2007-2013 alusel rakendatud nõuandetoetuse meetmega loodud soodsamad majanduslikud tingimused kui kunagi varem. Tuleb aga arvestada, et praegu on nõustamine valdavalt majandusnõustamine ja seotud toetuste taotlemisega, eesseisev nõuetele vastavuse ja tööohutuse nõuande korraldamine on sellest täiesti erinev.

Täiskasvanute koolitusvõimalusi pakuvad erialaorganisatsioonid, põllumajanduskoolid, teadus- ja arendusasutused, valitsusasutused ning eraettevõtted.

Kokkuvõtteks: riigi huvi ja toetus, koordineeriva keskuse aktiivne töösse lülitumine ja nõuandeteenistuse nõukoja käivitumine on võimaldanud algatada mitmeid tegevusi, mis on suunatud nõuandesüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisele.

4.4. Probleemid, mis on pidurdanud nõuandesüsteemi arengut ²

Vaatamata hoogsale arengule nõuandesüsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleb arvestada mitmete ohtude ja probleemidega, mis võivad takistada üldist arengut. Osa tootjaid ei leia talle vajalikku kvaliteetset infot/nõuannet üles või pole pakutav nõuanne vastavuses tootja ootustega. Nõuandesüsteem ei suuda pakkuda veel piisavalt nõuandeteenust toidu esmase töötlemise, põllumajandustootmise mitmekesistamise, mahepõllumajanduse, ühistegevuse jm. vajalikes valdkondades. Süsteemi arendamist puudutavad lahendused on ellu viidud vaid osaliselt. Selle põhjuseks on olnud tellimuse, aga ka finantside vähesus või puudumine, mistõttu on süsteemis puuduvad lülisid ja koostöösuhted erinevate osapoolte vahel ei toimi tulemuslikult. Nõustajad ei tunne ennast süsteemis väärtustatuna ja tulevikulubaduste suhtes ollakse ettevaatlikud. Kogu süsteemil pole kindlust, et areng on jätkusuutlik ka järgnevatel perioodidel ja algatatud positiivsed tegevused jätkuvad kaugemas tulevikus.

Planeerimine

- Hetkel ei ole tulevik täpselt määratletav: milline on optimaalne nõuandekeskuste arv, et keskused töötaksid efektiivselt (nõuande kättesaadavus, ressursside paigutus) ja oleksid jätkusuutlikud.
- Puudub ühtne koordineerimine õppepäevade korraldamisel.

Finantseerimine

- Puudub pikaajaline finantseerimise strateegia. Finantseerimissüsteem pole piisav ja pikaajaliselt kokku lepitud.
- Osal tootjatest on raskusi nõuandeteenuse eest täies mahus maksimisega (kuigi tootja saab hiljem 75 % makstud summast tagasi, on see raha mitmeks kuuks käibest väljas).

² koostatud erinevate seminaride kokkuvõtete alusel, sh Eesti Konsulentide Ühing 2007 „Seminarid uue programmiperioodi (2007-2013) nõuandeteenuste ettevalmistamiseks“

- Toetuste kulupõhisus sunnib kasutama laenu õppepäevade jt nõuandega seotud tegevuste finantseerimiseks, mis toob kaasa suure riski ja katmata kulu.
- Liiga palju on bürokraatiat suhteliselt väikesemahulise nõuande- ja koolitustoetuse kasutamiseks.

Suhted, rollijaotus, kokkulepped

- Seosed ja koostöösuhted nõuandesüsteemi erinevate osade vahel ei toimi piisavalt.
- Suur kitsaskoht teadusinfo ja uuringutulemuste levikul tootjateni on killustatus. Teadusasutused ja keskused töötavad omaette; tootja jaoks puudub ühtne tervikpilt ja üldistused.
- Nõuandekeskuste omavaheline koostöö on ebaregulaarne, sest tunnetatakse omavahelist konkurentsi seal, kus tuleks koostööd teha.
- Nõuandekeskuste ja teadusasutuste vaheline side ei ole süsteemne.

Juhtimine ja kommunikatsioon

- Pole olnud piisavat pikaajalist planeerimist ei riigi, koordineeriva keskuse ega ka nõuandekeskuse tasandil.
- Pole piisavalt infot otsustamise protsessi kohta, mis tekitab süsteemis osalejates ohutunde tegevuse jätkamise osas.
- Nõuandekeskused ei tegele mainekujundusega keskuste juhtide piiratud ajaressursi ja/või huvi puudumise tõttu ning rahaliste vahendite vähesuse tõttu.
- Nõuandekeskuste ühtset mainekujundust ei saa teha, sest igal keskusel on omad huvid.
- Nõuandesüsteemi kujunemine ja kujundamine pole olnud järjepidev.

Inimressurss ja motivatsioon

- Tootjal on vähene huvi nõuandekeskuste vastu. Tootjad (eriti suurtootjad) pole rahul, et pole piisavalt pädevaid nõustajaid, kes tunneksid nüüdisaegset tipp tehnoloogiat.
- Süsteemis ei jätku kogemustega konsulente ja süsteemi ei tule piisavalt järelkasvu.
- Konsulentide motivatsioon on madal, kindlustunne tuleviku suhtes on kahtlev.
- Süsteem pole uutele spetsialistidele liitumiseks atraktiivne.

4.5. Nõuandesüsteemi arengueeldused

Tulenevalt EL nõukogu määrusest *nr 1782/2003* on liikmesriikidele otseselt **kohustuslik luua era- või riiklik nõuandesüsteem**, mis kataks vähemalt nõuetele vastavuse süsteemi nõuded. Nõuanne peab tagama tootjate jätkusuutlikkust ka vähenevate toetuste kontekstis. Eesti maaelu arengu strateegia 2007-2013 sõnastab, et tootjad vajavad nõuandesüsteemi abi tootmise efektiivsuse tõstmise alal, arvestades seejuures nii sotsiaalsete kui ökoloogiliste aspektide ja heade majandustavadega, et tulla toime muutuvates konkurentsitingimustes ka pärast 2013. aastat.

Maailma arenenud riikides on muutumas arusaam informatsiooni- ja teabelevi süsteemide kontseptsioonist. Kaheksakümnendatel aastatel käsitleti põllumajandustootjat kui teabe kasutajat, lõpptarbijat. Avalik sektori tähelepanufookuses oli rakendusuuringute

toetamine, et „toota“ teavet põllumajanduse jaoks. Üheksakümnedatel hakkas levima PITS (*põllumajanduslik informatsiooni ja teabelevi süsteem*) kontseptsioon, mis lisaks teadmiste „tootmisele“ võttis fookusesse ka teabelevi korraldamise, tugevamalt seoti omavahel teadus, haridus ja nõustamine. Käesoleval sajandil ei käsitleta põllumajandustootjat enam teabe tarbijana, vaid selle tellijana. Fookuses on innovatsioonisüsteemide võrgustiku arendamine kõigi institutsioonide, ettevõtete ja üksikisikute vahel, kes loovad uusi tooteid, käivitavad uusi protsesse ja organiseeruvad uuel moel. Avalik sektor toetab innovatsiooni võimaluste loomisega nii seadusandlikul, rahaliselt kui organisatsiooniliselt (koordineerivalt).

2002. aastal sõnastasid Maailmapanga poolt korraldatud tippnõustajate foorumil³ osalejad põhipunktid, mille järgimine aitaks kujundada tänapäeva nõuetele vastavat nõuandesüsteemi:

- küpset nõuandesüsteemi iseloomustab erinevate teenusepakkujate ja finantseerimisskeemide paljusus, samas jääb avalik sektor ikkagi oluliseks finantseerijaks ja suunajaks. Üldine suund on detsentraliseeritud, paljusid organisatsioone kaasavale nõuandeteenistusele;
- väga oluline on koordineerimistegevuse korraldamine, mille eest peaks eelkõige vastutama avalik sektor kui süsteemi omanik. Nõuandesüsteemi strateegia peaks siduma nii avaliku sektori kui teiste osaliste tegevusi ja finantseeringuid ning selgelt sõnastama avaliku sektori eesmärgid süsteemis osalemiseks ja selle arendamisel;
- kvalifitseeritud teenusepakkujate (nõustajate) baas vajab pidevat tähelepanu. Seosed põllumajandusliku haridussüsteemiga ja viimase kaasajastamine on vältimatu;
- nõuandeteenistus ei saa korralikult toimida ilma pideva innovatsioonita. Teave uuendustest peab jõudma nõustajateni nii kodu- kui välismaalt;
- tuleks julgustada nõuandeteenuste väärtustamist, sh tasuliste või omaosalusega teenuste kasutamist. Samas tuleb olla realistlik – nõuandeteenistuse täielik erastamine ei ole jätkusuutlik ega ka piisavalt põllumajandustootjate vajadusi arvestav;
- nõuandesüsteemi ”omanikud” vajavad hindamissüsteeme, mis annaksid pidevalt tagasisidet nõuande tulemuslikusest. See informatsioon peab jõudma ka koordineerivatesse üksustesse ja poliitikuteni. Samas tuleb arvestada, et mitmed projektid on suunatud spetsiifiliste probleemide lahendamiseks või olulised kohalikul tasandil. Monitooringusüsteem ja tulemuslikkuse indikaatorid peavad olema kujundatud vastavalt kontekstile;
- avaliku sektori finantside suunamisel peab rohkem tähelepanu pöörama tulemuslikkusele. Nõuande kvaliteedi tõstmine peaks olema avaliku sektori põhiroll nõuandeteenistuse arendamisel;
- nõuandesüsteemi tegevused peaksid põllumajandusliku tootmise alaselst nõustamiselt kiiremini liikuma laiema ja komplekssema nõuande suunas, pakkudes rohkem teenuseid turustamise, keskkonnanohi, elukvaliteedi tõstmise ja tegevuste mitmekesistamise suundadel. Kui kaugele kitsalt põllumajandustehnoloogiast võiks selline laienemine minna on omaette küsimus.

³ G.Alex, D. Beyerlee jt. Extension and rural development. Converging views on institutional approaches? World Bank, Agriculture and Rural development discussion paper no 4, 2004.

5. Nõuandesüsteemi eesmärgid

5.1. Nõuandesüsteemi arenguperspektiivid (missioon) ja ülesanded (visioon)

MISSIOON - pakkuda Eesti maapiirkonna ettevõtjatele kvaliteetset, kaasaegset, teadustulemustel baseeruvat, ajakohast nõuannet ja teavet, mis lähtub ettevõtjate vajadustest ja/või ühiskonna huvidest ning aitab parandada ettevõtjate elujärge.

VISIOON – paraneb maaettevõtjate ja maaelanike teadlikkus, nõuandesüsteem on tunnustatud ja usaldusväärne koostööpartner.

5.2. Arengukava strateegilised eesmärgid

- tagada konkurentsivõimelise maaelu saavutamiseks maapiirkonna ettevõtjatele, sh. põllumajandustootjatele, tema vajadustest lähtuv õigeaegne ja arusaadav teave ning praktikas rakendatav ja kvaliteetne nõuanne kogu riigi ulatuses;
- saavutada ühtne, jätkusuutlik ja arenev nõuandesüsteem;
- tõsta konsulentide konkurentsivõimet turul püsimiseks ning motivatsiooni süsteemis osalemiseks.

Tabel 2. Eesmärkide täitmist iseloomustavad peamised mõõdikud ja indikaatorid

Mõõdik	Algtase 2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nõuandesüsteemi käibe maht (sh tellimused ja teenuste müük), miljonites kroonides	40	42	45	45	45	45	50
Nõuandeteenuseid kasutanud isikute arv	2217	2500	2800	3200	3000	3000	3000
Aktiivselt tegutsevate konsulentide arv	32	35	35	40	40	45	50
Keskmine klientide arv ühe konsulendi kohta (uued ja korduvkliendid)	15	20	22	22	23	23	25
Nõuandesüsteemi klientide rahulolu nõuandesüsteemiga	81% ⁴	-	-	85%	-	-	90%

⁴ AS Resta. Põllumajandustootjate rahulolu nõuandeteenuste kvaliteediga, 2007

Tabel 3. Nõuandesüsteemi iseloomustavad täiendavad mõõdikud ja indikaatorid

Mõõdik	Algtase 2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nõuandetoetust kasutavate klientide arv	360	1000	1200	1300	1200	1200	1200
Nõuandeteenust lihtsustatult kasutavate klientide arv	1857	1700	1500	1000	700	700	500
Infopäringute arv nõuandekeskustest (tuhandetes)	27	25	25	25	25	25	25
Korraldatud info- ja koolituspäevade arv	241	220	300	280	250	240	250
Keskmine osalejate arv ühe info- ja koolituspäeva kohta	14	18	20	20	18	15	15
Kutseliste konsulentide arv	162	165	170	180	180	185	190
Uute konsulentide lisandumine	5	15	15	10	10	10	10
Keskmine nõuandesüsteemi käive konsulendi kohta (tuhat krooni)	200	250	300	300	300	300	300
Keskmine nõuandesüsteemi käive nõuandekeskuse kohta (tuhat krooni)	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900
Erasektori finantseerimise osakaal nõuandesüsteemi käibest	50%	50%	55%	60%	60%	65%	65%
Nõustajatele suunatud koolituspäevade arv	56	60	60	50	45	45	45
Keskmine koolituspäevade/ koolitustundide arv konsulendi kohta	7,5 p	8p	9p / 40h	10	11	12	13
Nõuetele vastavuse valdkonnas korraldatud koolituspäevade arv konsulentidele	1	13	12	5	5	5	5
Nõuetele vastavuse valdkonnas koolituse läbinud konsulentide arv	30	80	80	30	30	30	30
Konsulentide rahulolu nõuandesüsteemiga	50% ⁵	51%	50%	70%	75%	80%	90%

⁵ Kera OÜ. Eesti nõuandesüsteem ja selle sobivus Eesti maaelu arengu strateegia 2007-2013 eesmärkide täitmiseks, 2008

5.3. Arengumudel

Põllumajandustootjatele ja maettevõtjatele on vajalik nõuanne ja teave kättesaadav. Pakutava nõuande ja teabe sisu lähtub ettevõtjate, Eesti ühiskonna üldiste arenguprioriteetide ning säästliku loodusressursside kasutuse tasakaalustatud vajadustest. Nõuandesüsteemis tagatakse vajalikud tegevused professionaalsete tegijate ja tõhusalt toimivate institutsioonidega. Nõuande ja teabelevi korraldus on lahutamatu.

Keskne roll nõuandeteenistuse arendamisel on üle-eestilisel konsulente ja nõuandekeskuseid ühendaval nõuandeorganisatsioonil. Nõuandeorganisatsioon on territoriaalselt terviklik ning arvestab regioonide eripära. Riigi osalus nõuandesüsteemis muutub järjest rohkem nõuandeteenistuse struktuuri ülalpidamise finantseerimisest riigile oluliste teenuste tellimiseks. Nõuandeteenuse pakkujaks on nõuandekeskus, mis vastutab kompetentsete nõustajate kättesaadavuse eest. Nõuandekeskused töötavad igas maakonnas ja tegutsevad kommertsalustel täites ka riiklike tellimusi. Erialane nõuanne baseerub kaasaegsetel teadustulemustel.

Nõuandesüsteemis tegutseb aktiivselt piisavalt konsulente sihtgrupi vajaduste rahuldamiseks. Nõuandeteenistuse oluliseks osaks on nõuannet osutavad teadusarendusasutused, teadlased ja praktikud. Lihtsamaid rutiinseid konsultatsioone annavad väljaõppe läbinud, kuid kutsekvalifikatsioonita nõustajad. Ühiste sihtrühmade nõustamisel tehakse koostööd valdkondlike partneritega, sh Kodukandi ja Leaderi nõustajatega. Kompleksse nõuandeteenuse pakkumine tagab riiklike tellimuste kvaliteetse täitmise.

Nõuandesüsteemi klientuur on varieeruv, eelkõige on klientideks põllumajandustootjad ja maaelanikud, valdavalt on tegemist korduv klientidega. Infonõudlus on läbi aasta ühtlane. Kõik tunnustatud nõuandekeskused täidavad neile pandud ülesannet tegeleda info ja teabe levitamise, tugiteenuste osutamisega, info- ja koolituspäevade läbiviimise ning nõuande pakkumisega nõuetele vastavuse, tööohutuse ja töötervishoiu, taimekasvatuse, loomakasvatuse ja finantsmajanduse valdkondades. Keskuste pakutavate teenuste ja nõuandevaldkondade valik on laiem kui minimaalselt nõutu: kättesaadavad on ka primaarsete teadaoleva taime- ja loomakasvatustehnoloogia alane nõuanne, põllumajandusliku keskkonnaga seonduv, mahetootmise alane nõuanne ja muu teave ning teenused maapiirkonna ettevõtjatele.

Nõuande- ja infoteenuseid pakutakse integreeritud suuremates teenustegruppides:

1. nõuetele vastavuse alane ettevõtete terviknõustamine;
2. tööohutuse ja töötervishoiu alane nõustamine;
3. spetsiifiline nõustamine traditsiooniliste põllumajandusvaldkondade tootmise, turustamise- ja majandusalastes küsimustes;
4. spetsiifiline nõustamine mittetraditsioonilistes tootmisvaldkondades ja tegevusaladel, sh põllumajandusliku tegevuse lõpetamine, mitmekesistamine, mahepõllumajandus, saaduste töötlemine jms.
5. toetuste alane jm riiklike institutsioonidega suhtlemisele suunatud nõustamine;
6. koostööle, ühistegevusele, kogemuste vahetamisele jm võrgustiku arendamisele suunatud teabe- ja nõustamistegevused;
7. muud teabe- ja nõustamisteenused.

Teadustulemused ja teadlaste nõuandetegevus, haridus ja täiendkoolitus, nõuandetegevus ja teabelevi on nõuandesüsteemis integreeritud ühtseks tervikuks. Informatsiooni edastamiseks kasutatakse meetoodiliselt, majanduslikult ja sotsiaalselt põhjendatud ning kõige otstarbekamaid lahendusi. Kasutatakse süsteemselt teadustulemusi ning olemasolevaid andmekogusid: FADN põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi, turuinfo ja jõudluskontrolli andmeid.

Konsulentide koolitamine toimub kolmes astmes: kutsekvalifikatsiooni saamise eelne, kutsealase pädevuse tõstmise ja koolitajate koolitused. Kutseomistamisele eelnevat erialast ettevalmistust pakuvad ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid (eelkõige Eesti Maaülikool), nõuandeteenistusele vajalikku ettevalmistust pakutakse magistriõppes. Konsulendi kutseoskuste väljakujunemiseks korraldatakse nõustamismetoodika koolitusi ning pakutakse võimalust konsulendipraktika sooritamiseks tegutseva konsulendi juhendamisel. Konsulendi kutsealase pädevuse tõstmiseks korraldatakse erialakoolitusi ja teabepäevi. Konsulentide koolitused toimuvad reeglina teadus- ja arendusasutustes, katsejaamades, põllumajanduserialasid õpetavates kutseõppeasutustes ning seiretaludes või tippettevõtetes. Viiakse läbi teadus- ja arendusasutuste, koolitusasutuste ning nõuandeteenistuse ühiseid programme seiretaludes ja demonstratsioonfarmides. Nõustajate koolitajaid koolitatakse Eesti Maaülikoolis, teistes ülikoolides ja välismaal.

Nõuandesüsteemiga seotud huvirühmad on kaasatud süsteemi juhtimisse, süsteemis on osalejate vahel selge, kokkulepetel põhinev töö- ja rollijaotus. Nõuandesüsteemi arengut suunab nõuandeteenistuse nõukoda.

Nõuandesüsteemi arendustegevuse eest vastutab konsulente ja nõuandekeskuseid ühendav nõuandeorganisatsioon – koordineeriv keskus. Oluline roll nõuandesüsteemi juhtimisel ja arendamisel on tunnustatud nõuandekeskustel. Koordineeriv keskus tagab nõuandekeskuste toimimise ühtse võrgustikuna ning nõuandeteenistuse kvaliteedi. Koordineeriv keskus tegutseb nõuandesüsteemi arendusüksusena, mis arendab välja nõuandetooteid ja vastutab nende rakendatavuse eest ning tegeleb tagasiside kogumise ja analüüsimisega.

Nõuandesüsteemis vajalike ülesannete täitmine tagatakse stabiilse mitmepoolse finantseerimisega teenuste ja tellimuste abil.

6. Meetmed ja meetme tegevused strateegiliste eesmärkide saavutamiseks

Nõuande ja teabe kättesaadavuse tagamiseks toetatakse nõuandeteenuste ostmist, koolitus- ja teavitustegevuste korraldamist; tugevdatakse nõuandesüsteemi nõuandekeskuste kaudu, tellitakse teabelevitegevusi ning tegeletakse uute nõustajate koolitamisega. Nõuandesüsteemi toimimist soodustavate meetmete raames toetatakse kogu tegevusvaldkonda hõlmava tõhusa nõuandesüsteemi arengut, heade tavade ja standardite levitamist, uuringute ja analüüside tulemuste kättesaadavust ning arendatakse klientide teavitamise ja tagasiside süsteemi.

Meede 1. Teabe ja nõuande pakkumine

2007. aastal, kui uuriti teabe-, koolitus- ja nõustamisvajadusi⁶, siis juhtisid infovajaduse osas traditsioonilised põllumajandustoetuste, taimekasvatuse, loomakasvatuse ning turunduse ja müügi valdkonnad. Märkatav on aga muutus infovajaduse laienemise suunas. Võrreldes varasemaga oodatakse väga spetsiifilist tootmisinfot kõikvõimalikest valdkondadest, mille ühisnimetaja võiks olla uued tehnoloogiad ja tootmise mitmekesistamine. Selgelt kerkib esile ka infovajadus nõuetele vastavuse, investeringute tulemuslikkuse ja keskkonnakaitse kohta, aga ka huvi maaelu küsimuste vastu laiemalt.

Nõuandetegevus peab hõlmama vähemalt kohustuslikke majandamisnõudeid, häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi ning tööhutust ja tervishoidu. Nende valdkondade alase individuaalnõuande pakkumist toetatakse teistest kõrgema määraga. Tootjate jätkusuutlikkusele tõstmisele suunatud majandusnõuande, sh mitme konsulendi koostöös arengukavade koostamise, soodustamiseks toetatakse suuremal määral

Nõuannet peetakse kasulikuks ja vajalikuks ning traditsiooniliste nõustamistegevuste (farmikülastus, põllupeenrapäevad) kõrval võtavad tootjad meeleldi omaks ka grupinõustamise vormid ning infotehnoloogilise arenguga kaasneva juurdepääsu teabele.

Riigi osalus nõuandesüsteemis muutub järjest rohkem nõuandeteenistuse struktuuri ülalpidamise finantseerimisest riigile oluliste teenuste tellimiseks. Esimeses järjekorras tellitakse liikmesriigile otseselt kohustusliku nõuetele vastavuse ning tööhutuse ja – tervishoiu alast nõuande- ja teavitustegevuste osutamist.

ÜLESANNE: pakkuda põllumajandustootjatele, maapiirkonna ettevõtjatele ja maaelanikele nende vajadustest lähtuvat kvaliteetset, eesmärgipärast, operatiivset, arusaadavat ja rakendatavat nõuannet, teavet ning informatsiooni

TEGEVUSED:

1.1 individuaalse nõuandeteenuse pakkumine, sh

1.1.1 nõuandetoetuse ja tasuta ehk lihtsustatud nõuande kasutamise võimaldamine;

⁶ uuring „Põllumajandustootjate teabe-, koolitus- ja nõustamisvajadus“, läbi viidud 2006-2007 OÜ Maaelu Arengu Instituudi poolt, avaldatud www.agri.ee

- 1.1.2 külaelanikele suunatud nõustamistegevus;
- 1.2 teabelevi (riigi- ja teadusinfo leviku) tagamine nõuandekeskuste vahendusel;
- 1.3 grupinõuande pakkumine ehk infopäevade ja koolituste korraldamine;
 - 1.3.1 teabeleviteenuste toetamine ning koolitus- ja teavitustegevuste toetus;
 - 1.3.2 koolitused ja infopäevad õigusaktide rakendamise kohta;
- 1.4 massinõuande ehk artiklite, trükiste ja elektrooniliste väljaannete koostamine ja levitamine;
- 1.5 valdkondlike nõustamis- ja teavitustegevuste pakkumine, sh nõuetele vastavuse ning tööohutuse ja –tervishoiu valdkonnas.

Meede 2. Konsulentide teadmiste ja oskuste täiendamine

Eestis uurisid rahulolu nõuandega 2006. aastal AS Resta (2005-2006 aastal nõuandetoetust saanud tootjad) ja 2008. aastal OÜ Kera (2007 nõuandetoetust saanud ning mittesaanud tootjad). Mõlemas uuringus hinnati muuhulgas rahulolu nõustajaga ja tulemused olid väga kõrged. Valdav enamus tootjatest hindavad kõrgelt nii konsulendi erialaseid teadmisi, suhtlemisoskust, kliendi vajadustele orienteeritust kui ka analüüsi- ning nõustamisoskusi. 2008 aasta uuringus 32% oli rahul nõuandega ja/või konsulendi kättesaadavusega. Sama suur hulk vastajaid (31%) aga ütlesid, et ei leia sobivat konsulenti, konsulendil pole aega või ei vasta tootja kvaliteediootustele – soovitakse rohkem pädevaid ja sõltumatuid nõustajaid, ka spetsiifilisemates valdkondades.

Samas ei ütle tootja rahulolu nõuande kvaliteedi kohta väga palju, enamus tootjaid ei tea ega hakka teadma, mis on nõuandestandard ja nõuded nõuande kvaliteedile, tootjal võis olla nõustajaga meeldiv juttu ajada. Kui Eesti keskmine teravilja hektarisaak püsib ikka veel 3 t/ha lähedal ja paljudel tootjatel alla selle, siis sellest tasemest edasi minekuks on nõuannet praegu kindlasti võimalik saada ja pakkuda. Praegu on nõustamine valdavalt majandusnõustamine või seotud toetuste taotlemisega, eesmisev nõuetele vastavuse ja tööohutuse nõuande korraldamine sellest täiesti erinev. Arengu, innovatsiooni ja efektiivsuse nõustamist peaaegu ei ole, seega põhiline osa nõustamisest on allpool konsulendi kompetentsi taset.

Nõustajatele erialast ettevalmistust pakuvad ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid (eelkõige Eesti Maaülikool), nõuandeteenistusele vajalikku ettevalmistust pakutakse magistriõppes. Konsulent peab olema võimeline ette nägema tulevate aastate infovajaduse valdkondi. Praegu käivad konsulendid rohkemel infopäevadel, mis teavitavad neid (uutest) seadustest ja toetustest, kuid kvalifikatsiooni oluliselt ei tõsta. Rakendusuringute tulemuste operatiivseks suunamiseks nõuandesüsteemi, selle informatsiooni kasutamiseks nõustajate enesetäiendamisel korraldatakse konsulentide koolitusi reeglina teadus- ja arendusasutustes (sh ministeeriumi allasutustes, katsejaamades) ja tootmisettevõtetes.

ÜLESANNE: tagada konsulentide valmisolek teabe ja nõuande pakkumiseks.

TEGEVUSED:

- 2.1 nõustajate koolitamine valmisoleku saavutamiseks nõuetele vastavuse ning tööohutuse ja tervishoiu valdkondades;

- 2.2 koostöös teadlastega konsulentide koolituste korraldamine, mis võimaldab:
- i. tutvuda teadustulemuste ja ettevõtetes rakendatud tehnoloogiatega;
 - ii. osaleda uute tehnoloogiate ja masinate presentatsioonidel jt. praktilistel õppepäevadel (n põllupeenrapäevad);
 - iii. tutvuda teadustulemuste edastamise süsteemidega;
- 2.3 konsulentide regulaarse enesetäiendamise korraldamine, mis võimaldab:
- i. osaleda regulaarselt erialastel koolitustel ja teabepäevadel;
 - ii. osaleda konsulendi isikuomaduste (sh suhtlemisoscuse, positiivsuse, kohusetunde, eetika, konfidentsiaalsuse) arendamisele suunatud koolitustel;
 - iii. osaleda õppereisidel (nii välismaal kui Eestis);
 - iv. tutvuda teiste riikide nõuandesüsteemidega;
- 2.4 konsulentide valdkondliku spetsialiseerumise soodustamine erialagruppide moodustamise abil ja konsulentide erialagruppide töö korraldamine;
- 2.5 konsulentide koolitusvajaduse ja töö tulemuse hindamise süsteemide rakendamine.

Meede 3. Konsulentide väljaõppesüsteem ning kutseomistamine

Konsulentidele kutsekvalifikatsiooni omistamise eesmärgiks on tagada tegutsevate nõustajate ühtlasem kvaliteet ning anda nõuandeteenuse kasutajale ning riigile kindlus, et pakutud teenus on väärt tema eest makstud hinda. 2007. aasta aprillis kinnitatud kutsestandard Konsulent IV, V võimaldab konsulentidel spetsialiseeruda 11 valdkonnas, mille järgi on maaettevõtjatel siiski keeruline endale sobiv konsulent valida. Lisaks võimaldab praegune konsulentide spetsialiseerumine nõuandeteenuste pakkumist peamiselt traditsioonilistes valdkondades, kuid riiklik maaelupoliitika toetab põllumajandusliku tegevuse kõrval maaettevõtluse mitmekesistamist ning alternatiivseid tegevusi maal.

Terviklik nõuandesüsteem vajab toimimiseks nõustajate väljaõppesüsteemi. Konsulentide väljaõppesüsteemi eesmärgiks on tagada Eesti konsulentidele järelkasv ning pakkuda tulevastele ja algajatele konsulentidele vastava praktilise oskuste omandamise võimalust kogenud konsulendi juures. Võttes arvesse konsulentide arvu nappust põllumajanduses ja seda, et Eesti Maaülikool konsulente ette ei valmista, on konsulendi praktika ainuke võimalus nõustajate väljaõppeks. Konsulentide kutsekvalifikatsiooni taotlemisele peab eelnema nõustamismetoodika elemente sisaldava täiendkoolituse läbimine, kuid nõustamismetoodika 3-6 päevane koolitus on konsulentide süstemaatiliseks väljaõppeks ebapiisav. Praegusel haridussüsteemil ei ole sisemist potentsiaali ega valmisolekut, et pakkuda konsulentidele muutuste elluviimiseks või uute nõustamisvaldkondade ettevalmistamiseks vajalikku koolitust, tagatud pole õppekavade süstemaatiline arendus ega õpetamise organisatsiooniline järjepidevus.

ÜLESANNE: uute konsulentide väljaõppesüsteemi ja kutseomistamise korraldamine

TEGEVUSED:

- 2.1 kutsestandardi kaasajastamine,
- 2.2 kutseomistamise korraldamine;
- 2.3 konsulentide väljaõppesüsteemi loomine;

2.4 uute nõustajate väljaõppe- ja praktikasüsteemi järjepidev rakendamine:

2.4.1 nõustamismetoodika õppeprogrammide täiendamine;

2.4.2 nõustamismetoodika koolituste korraldamine;

2.4.3 konsulendi praktika ja praktika juhendamise korraldamine;

2.5 koolitajate ja nõustajate koolitajate koolitamine.

Meede 4. Infokanalite valik, info levitamine, andmebaasid

Ootuspärane trend aastatel 2000-2007 on interneti osatähtsuse kiire tõus üheks olulisemaks info allikaks ja ka -kanaliks. Pingerida on läbi aastate juhtinud trükiajakirjandus (eelkõige Maaleht), väga oluliseks on muutunud PRIA (kuna infovajadus toetuste osas on suur). Tõusnud on ka infopäevade ja seminaride koht pingereas. Nõustajad ja tootjate organisatsioonid püsivad pingereas pidevalt tagapool, mis näitab, et olukorras, kus info on vabalt kättesaadav, ei ole nende toimimine lihtsalt infokanalina teadvustatud.

Kui teabe saamine on nii oluline (nt toetuse saamiseks), et selle leidmiseks tehakse pingutusi, siis ilmneb, et teave on kättesaadav. Kui teavet ei vajata või infot ei otsita, jääb inimesele ka mulje, et seda ei ole, on vähe või on see raskesti kättesaadav. Peamiseks piiravaks teguriks on siinjuures info otsimiseks kuluv aeg. Pigem ongi probleemiks selle „õige inimese“ üles leidmine. Tänapäevases infokülluses ei olegi võimalik kogu olemasolevat teavet süstematiseerida ja struktureerida. Palju olulisem on teabevõrgustike loomine, aitamaks kiiremini leida seda „õiget inimest“ või infoallikat.

ÜLESANNE: infokanalite teadvustamine ja teabevõrgustike arendamine

TEGEVUSED:

4.1 sobivaimate infokanalite tuvastamise ja kasutamise süsteemi väljatöötamine;

4.2 erialakirjanduse baaside e raamatukogude koondamine ja nendest teavitamine;

4.3 teadustulemuste kogumise ja analüüsi korraldamine ning nendest sihtrühma ning nõustajate teavitamine;

4.4 elektrooniliste kõikidele avatud andmekogude loomine ja operatiivne uuendamine, sh teadustulemuste kohta;

4.5 põllu- ja maamajanduse infoportaali www.pikk.ee pidev uuendamine ja kaasajastamine

Meede 5. Nõuandesüsteemi tutvustamine, mainekujundus ja suhtekorraldus

Tootjate arvu suhtes on nõustajate ja nõuannete arv väike (2217 toetatud nõuandeteenust). Nõustamist tehakse enamasti muu töö kõrvalt, seega tõeliselt professionaalseid konsulente on tegelikult vähe. Kaasaegse haridusega spetsialiste pole nõuandeturule tulnud.

Suuremal või vähemal määral kasutavad erinevatest allikatest pärit nõuannet kõik tootjad

(sh nõuanne oma tutvusringkonnast ja agroäride spetsialistidelt). Korduvad tootjate teabevajaduse uuringud on näidanud, et nende tootjate usaldus, kes on saanud konsulendilt teavet või nõuannet, on konsulendi kui teabeallika suhtes suurem kui nendel, kes konsulendiga pole suhelnud. Seega, tootjatel, kellel on konsulendiga suhtlemise (nõuande) kogemus, on usaldus konsulendi suhtes tõusnud, mis kinnitab, et konsulendid on tootjatele usaldusväärne teabekanal. 2008. a küsitlusele (Kera OÜ) vastanutest arvas 74%, et nõuandeteenuse kasutamist atraktiivsemaks muutmiseks tuleks seda rohkem propageerida, teavitada tingimustest ja võimalustest.

Konsulendid on Eesti Maaülikooli, teadus- ja arendusasutuste ning ministeeriumi tippametnike järel üks kõige enam koolitatud ja suhtlemise kogemustega inimeste rühm. Iga päev ringi liikudes, paljude inimestega suheldes ja teavet vahendades, mõjutavad konsulendid tootjate ja maainimeste hoiakuid ning mängivad maaelus märksa suuremat rolli kui välja paistab.

ÜLESANNE: nõuandesüsteemi muutmine atraktiivseks konsulentidele ja maaelanikele

TEGEVUSED:

- 5.1.nõuandesüsteemi tervikliku turunduskontseptsiooni ja tegevuskava koostamine;
- 5.2.regulaarne nõuandesüsteemi, tunnustatud nõuandekeskuste, konsulentide, nõuandetoodete ja nõuandeteenuste tutvustamine ja tegevuste kajastamine;
 - 5.2.1. süstematiseeritud nõustajate nimekirja koostamine ja selle levitamine võrgustikus;
 - 5.2.2. nõustajate ja nõuandeorganisatsioonide koostööle suunatud tegevused;
- 5.3.konsulendi tunnustamise skeemi väljatöötamine, mis motiveeriks teda enamuse oma tööajast panustama nõuandetööle;
- 5.4.konsulentide tunnustamise rakendamine sh alustasu.

Meede 6. Nõuandesüsteemi planeerimine ja töökorraldus

Terviklikku nõuandeorganisatsiooni Eestis ei ole, kuigi selle arendamiseks on tehtud arvukalt välisabi- ja riiklikke projekte. Eesti põllumajandustootjad pole asutanud oma nõuandeorganisatsiooni, mille kulusid nad oleksid valmis osaliseltki ise katma. Pideva arvulise vähenemise tulemusena on jäänud tegutsema 40-50 põllumajandusvaldkonna konsulenti ja nende juhtimiseks on 15 TNK-d, koordineeriv keskus, lisaks ministeeriumi osakond, kutsekvalifikatsiooni omistav organ ja Eesti Konsulentide Ühing, koolitused, sh ka veel teiste valitsusasutuste koolitused ja projektid. Üheks probleemiks nõuandemaastikul on paralleelstruktuuride riiklik arendamine – nõuandega tegelevad teiste hulgas riiklik maaeluvõrgustik, Leader infokeskused ja külaliikumine Kodukant.

Formaalselt on Eestis olemas kõik kohustuslikud nõuandesüsteemi elemendid, kuid omavahel lõdvalt seotud süsteemi komponendid, mis tekitavad vähe sünergiat, kohati konkureerivad omavahel ja ei ole veel piisavalt organiseerunud tagamaks, et tõepoolest kõik tootjad saavad kompleksse nõuetele vastavuse ja tööohutuse alase nõuande kätte. Eesti riigi poolt Euroopa Liidu ees võetud kohustuste täitmiseks nõuetele vastavuse ja tööohutuse nõuande arendamisel on vajalik kavandada eraldi tegevusprogramm, kuna

nõuande pakkumine nendes valdkondades eeldab ulatuslikumaid muudatusi nii nõuande sisus ja meetodikas kui ka konsulentide ettevalmistamisel, töökorralduses, suhetes riigiasutustega.

Nõuandesüsteemi ülesehitamine vajab planeerimist ja järjepidevust, pikemaajalist kindlust ja ka rahastamist. Nende vajalike tingimuste loomiseks ei ole piisav ühekordsete lühiajaliste projektide kasutamine ja madalaima hinna kasutamine valikukriteeriumina, vajalik on teemade ja institutsioonide rahastamine pikema perioodi jooksul ja lähtuvalt teistest kriteeriumitest. See eeldab finantseerimisotsust kolme kuni viie aastase etapi kohta. Nõuandeorganisatsioon on territoriaalselt terviklik ning regiooniti erialast spetsiifikat säilitav.

ÜLESANNE: nõuandesüsteemi planeerimine lähtuvalt regulaarsest tagasisidest

TEGEVUSED:

- 6.1 pidev nõuandesüsteemi jälgimine, mille tulemusena on võimalik korrigeerida juba käivitunud tegevusi;
- 6.2 nõuandetegevuste hindamine meetodil, mille tulemusena saadakse teadmine nõuandetegevuste õigeaegseks teostamiseks ja optimaalseks ressurssidega katmiseks;
- 6.3 rakendatavate meetmete ja riigi poolt tellitavate tööde kavandamine nõuandesüsteemi jätkusuutlikkuse arendamiseks;
- 6.4 konsulentidele vajaliku keskuste (TNK ja KK) sotsiaalse ja informatiivse toe tagamine;
- 6.4.1 koordineeriva keskuse ja nõuandekeskuste juhtimiskompetentsi arendamine eeskätt planeerimise, töö korraldamise ja tulemuslikkuse hindamise osas.
- 6.5 infopäevade ja koolituste koordineerimine;
- 6.6 nõuandetoote kavandamine ja rakendamine;
- 6.7 toetuste taotlemise bürokraatia vähendamine.

Meede 7. Töövahendid ja ressursid

Eestis on tegemist osaliselt riikliku nõuande rahastamisega, kus riik võimaldab põllumajandustootjatel kasutada individuaalset nõuandetoetust, rahastab erinevaid grupiüritusi ja massinõustamistegevusi ning toetab nõustamisega tegelevaid institutsioone ja süsteemi arendamist. Nõuandesüsteemi arendamist on riik toetanud ka erinevate projektide rahastamisega (koolitused, teabepäevad, trükised, uuringud ja küsitlused, meetodilised materjalid, arenguseminarid, konverentsid jms), tsentraliseeritud hangete korraldamisega (nt infotehnoloogia, koolitused), rakendusuringute ja erinevate teabelevi korraldamise tellimisega jms.

Koordineeriva Keskuse administratsioonist ei jätku nn. uue meedia võimaluste kasutuselevõtuks, olgu see kas või ainult PIKK portaali kiirem arendamine. Turundustegevusele, st nõuande propageerimisele, on eraldatud vähe vahendeid. Maakondlikud nõuandekeskused on väga erineval tasemel, nii ruumide, tehnilise varustuse kui tugi- ja administratiivse personali osas. Konsulentide tehniline varustus on teadmata.

ÜLESANNE: nõuandetegevuse ja selle osaliste varustamine optimaalsete ressursside ja töövahenditega

TEGEVUSED:

- 7.1 riigipoolse piisava ja pikaajalise finantstoe tagamine nõuandesüsteemile riikliku tellimusena;
- 7.2 nõuandesüsteemi toimimist ja arengut tagavate meetmete ja tegevuste õigeaegne käivitamine ja optimaalne rahastamine;
- 7.3 konsulentide, praktikantide ja nende juhendajate, nõuandekeskuste ja koordineeriva keskuse materiaalse baasi tugevdamine (sh arvutid, programmid, nõuandetooted, muud kaasaegsed töövahendid);

Meede 8. Tagasisidesüsteem

Nõuande ja informatsiooni pakkumisel on oluline arvestada konteksti ja seoseid – tootja olukorda, piirkonna eripäeva, sektori arengusuundumusi, üldist sotsiaalmajanduslikku olukorda, põllumajanduspoliitika arenguid, õiget ajastamist jne.

Suureks nõuandesüsteemi ülesandeks on informatsiooni ja tagasiside kogumine ja edastamine erinevatel tasemetel. Informatsiooni kogutakse kohalike tootjatelt, tootjate organisatsioonidelt, erialaliitunudelt, nõustajatelt, keskustelt, teadusasutustelt, õppeasutustelt jm. Andmed analüüsitakse nõuandesüsteemi edasiseks kujundamiseks ning vajadustele vastava nõuande ja informatsiooni pakkumiseks. Praeguses nõuandesüsteemis puudub tootjaorganisatsioonidel ja/või üksiktootjatel süsteemne võimalus anda tagasisidet konsulentide pädevuse kohta, hinnata antud nõuande kvaliteeti ja otsustada nõustajate kutsesobivuse üle peale kutseksami läbimist.

Seni on läbi viidud eraldiseisvaid uuringuid, mis ei anna alust mingiteks otsusteks või tegevusteks

ÜLESANNE: tagasisidesüsteemi kujundamine, tagasiside kogumine, analüüs ja rakendamine

TEGEVUSED:

- 8.1 vajaduste ja tagasiside kogumise süsteemi kirjeldamine ning võrgustikusisene kokkuleppimine;
- 8.2 vajaduste ja rahulolu seire:
 - 8.2.1 tagasiside kogumine nõuandeteenuse kasutajatelt nõuande tulemuslikkuse kohta;
 - 8.2.2 tagasiside kogumine konsulentidelt ja nõuandekeskustelt süsteemiga rahulolu, ootuste ning vajaduste kohta;
 - 8.2.3 üksikasjaliku teabe kogumine toetatud nõuande-, koolitus- ja teavitustegevuste, nende osutajate ja saajate kohta;
- 8.3 regulaarselt erinevatest allikatest laekuva tagasiside analüüs ja analüüsi tulemuste edastamine ettepanekutena nõuandesüsteemi siseselt ning partneritele uue info

loomiseks ja vajalike tegevuste korrigeerimiseks või käivitamiseks.

Meede 9. Koostöö ja koostöövõrgustikud

Nõuandeteenistus koosneb igapäevaselt nõuandetegevuse kui põhitegevusega seotud asutustest, kes on omavahelise võrgustiku kaudu seotud üheks süsteemiks. Nõustajad peavad oma erialaseid oskusi pidevalt täiendama tihendades sidemeid põllumajandusuurimisasutustega, ministeeriumi hallatavate asutustega. Väga oluliseks peab saama nõustajate omavaheline koostöö uue info hankimisel ja levitamisel. Suurt tähtsust tootjate informeerimisel omavad lisaks erialaliitudele ja tootjate organisatsioonidele ka põllumajandussaaduste kokkuostjad ja põllumajandussektorile sisendite müüjad ning teised maapiirkonnas tegutsevad nõuandeorganisatsioonid, nagu metsaühistud, maakondlikud arenduskeskused, Kodukant, Leader tegevusgrupid jm

ÜLESANNE: koostöö planeerimine ja koostöövõrgustiku hoidmine

TEGEVUSED:

- 9.1 omavaheliste regulaarsete toimivate suhtlemiskanalite kujundamine partneritega:
 - 9.1.1 teadusasutuste, nõuandekeskuste ja õppeasutuste vahelise süsteemse koostöö tihendamine;
 - 9.1.2 koostöövormide kokkuleppimine, mis tagab erinevate seaduste ühetaolise tõlgenduse konsulentide, PM, PRIA jt kontrollasutuste (TTI, VTA jt.) vahel;
 - 9.1.3 kokkulepete sõlmimine teiste nõuandeorganisatsioonidega;
- 9.2 võrgustiku partnerite kaasamine nõuandesüsteemi sisestele üritustele ja ühiste ürituste korraldamine;
- 9.3 tegevuste algatamine konsulentide omavaheliseks erialapõhiseks koostööks;
 - 9.3.1 konsulentide meeskondade areng erinevate valdkondade ühiste nõuandeteenuste pakkumisel;
 - 9.3.2 teadlaste kaasamine ja rakendusuuringute suunamine nõuandesüsteemi;
- 9.4 rahvusvaheline koostöö teiste riikide nõuandesüsteemidega, sh ESEE (*European Seminar of Extension Education*) ja RENE (*Rural Extension Network of Europe*).

7. Maksumus ja rahastamine

Arengukava elluviimise rahastamine toimub nõuandeteenuse kasutajate poolt, läbi erinevate allikate arengukavade ja õigusaktide alusel:

1. Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2008-2010
2. Eesti maaelu arengukava aastateks 2007-2013
3. Põllumajandusministeeriumi teavituskava
4. Muudest vahenditest finantseeritavad projektid

Individuaalnõuande riikliku toetamise aluseks on nõuandetoetus. Nõuandetoetusega kaetakse teatud osa nõuandeteenuse maksumusest, ülejäänud tasutakse tootja poolt. Individuaalnõuanne, mis jääb selle toetuseta, tasutakse täies mahus tootja poolt.

Koolitus- ja teavitustegevuste rahastamine riigi poolt toimub põllumajandus- ja maaelu sektorilt saadud vajaduse analüüsi ja riigi vajaduse alusel Põllumajandusministeeriumi kaudu. Vajadust selgitavad ja analüüsi teostavad nõuandekeskused, koordineeriv keskus, sõltumatud konsultatsioonifirmad ning ministeeriumi vastavad struktuuriüksused.

Nõustajaid/konsulente finantseeritakse eelkõige nõu saaja poolt, kes võib saada nõuandetoetust ja riigieelarvest koordineeriva keskuse kaudu vastavalt riigipoolsele tellimusele. Nõustajal on võimalus osaleda erinevates projektides ja riigihangetes.

Nõuandekeskuste töötajate põhiosa moodustavad konsulendid, kelle tegevuse stabiilsus tagatakse teabe levitamise tellimisega. Tellimuse täitmiseks tehtavad tööd tagavad konsulendile kuni veerandi sissetulekust, ülejäänud tuleb osalemisest individuaalnõuande pakkumisel ja muust nõuandelasest tegevusest. Nõuandekeskused osutavad tasuta teenuseid, mis aitavad kaasa nõuandesüsteemi terviklikuks funktsioneerimiseks (raamatupidamine, mullaproovide võtmine jne).

Koordineeriva keskuse finantseerimine toimub riigieelarve, Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahendite arvelt ning erinevate projektide kaudu. Igal aastal täpsustatakse riigieelarvest eraldatav summa ja teostatavad tööd sealhulgas tellitavad tööd ja info levitamine nõuandekeskuste kaudu.

Erafirmade ja agroäride nõustamissüsteem koosneb isefinantseerimisega ettevõtetest, kes täidavad olulist rolli nõuande ja teabelevi korralduses.

Meetmete riikliku finantseerimise prognoos on toodud arengukava lisa 4.

8. Arengukava rakendamine

8.1. Juhtimise korraldamine

Arengukava elluviimise eest vastutab **Põllumajandusministeerium**, kelle ülesandeks on töötada välja nõuandesüsteemi jätkusuutlikku arengut toetav seadusandlus, tellida ja käivitada vajadustest tulenevaid tegevusi, tagada jätkusuutliku arengu optimaalne avaliku sektori finantseerimine ning levitada riiklikku infot.

Nõuandesüsteemi eesmärgipärast tegutsemist suunab **nõuandeteenistuse nõukoda**, kelle

pädevuses on süsteemi jälgimine ja analüüsimine lähtuvalt oma huvigrupi vajadustest ning arvestades kogu ühiskonna huvisid ning ettepanekute tegemine edasiseks arendamiseks.

Nõuandesüsteemi arendab **Koordineeriv Keskus**, kelle ülesandeks on siduda nõuande ja teabelevi tegevused taimekasvatuse, loomakasvatuse, finantsmajanduse ning maaelu arengu valdkondades ühtseks tervikuks. Nõuandesüsteemi operatiivse juhtimise ülesanne on koordineerival keskusel, kes on tugistruktuuriks tunnustatud nõuandekeskuste võrgustiku arendamisel. Koordineeriva keskuse ülesanne on luua kontakte süsteemi jaoks oluliste partneritega.

Koordineerimine tähendab käivitada süsteemi jätkusuutliku arengu tagamiseks vajalikke tegevusi, levitada süsteemi osaliste ning partnerite vahel informatsiooni ootustest ning tegevustest, tagada süsteemi osapoolte vahel konstruktiivne koostöö, tegeleda süsteemi arendamisega, sh. laiendada valdkondi, töötada välja nõuandetooteid, leida uusi konsulente, tegeleda konsulentide motivatsiooni tõstmisega. Nõuandesüsteemi koordineerimine toetub aja jooksul kujunenud nõuandesüsteemi struktuurile ning koordineerimine toimub nõuandesüsteemi jaoks vajalike tegevuste käivitamise ja erinevate finantseerimiskanalite kaudu.

8.2. Arengukava tulemuslikkuse hindamine

Arengukava tulemuslikkust hinnatakse igal aastal koostöös konsulentide, nõuandekeskuste, koordineeriva keskuse ja Põllumajandusministeeriumiga. Igal aastal analüüsitakse nõuandesüsteemile oluliste tegevuste täitmist ja vastavalt vajadustele korrigeeritakse tegevusplaani järgnevas aastaks.

Kontroll kogu süsteemi toimimise eest lasub Põllumajandusministeeriumil, kellel on võimalik tellida vastavasisulisi uuringuid, küsitlusi ning kohustus korraldada kontrolli arengukavas püstitatud eesmärkide täitmise üle.

Arengukava põhimõisted

Grupinõuanne on nõustaja töö ühe spetsiifiliste vajadustega grupiga. Grupinõuande eesmärkideks on eelkõige teadmiste ja oskuste andmine.

Individuaalnõustamine on konkreetse ettevõtte/isiku jaoks ja on läbi arutatud ka selle nõuande ellu viijatega – lahendatakse konkreetse isiku probleeme ja nõuanne on seotud kindla koha ning tingimustega.

Konsulent on kutset omav nõustaja, kes tegeleb nõuandetegevusega põllumajanduse ja/või maaelu arengu valdkonnas.

Koordineeriv Keskus (KK) on põllumajanduslikku nõuandesüsteemi koordineeriv ja arendav asutus.

Maakondlikud arenduskeskused on kõigis maakondades paiknevad arendusorganisatsioonid, mis pakuvad riigi, Euroopa Liidu ning kohalike partnerite toetusel infot, nõustamist ja arendustegevusi ettevõtjatele, mittetulundusühendustele ja kohalikele omavalitsustele. Maakondlikud arenduskeskused on iseseisvad sihtasutused, kes tegutsevad koostöövõrgustikuna. Võrgustiku koordinaator on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Massinõuannet levitatakse konkreetset üksiktootjat või gruppi silmas pidamata. Laiale auditoriumile suunatud massinõuande väljundiks on internet, meedia, suurüritused ja trükised.

Nõuandekeskus on põllumajandusliku nõuande, teabelevi ja täiendkoolituse valdkonnas tegutsev juriidiline isik, kes tagab teadusuuringutele, kogemustele jms. uudsele teabele baseeruva põllu- ja maamajandusliku nõuande ja täiendkoolituse kättesaadavuse ning riigile vajaliku informatsiooni levitamise.

Nõuandesüsteem on üleriigiline struktuur, mille põhieesmärgiks on tagada nõustamine, täiendkoolitus ja teabe levitamine põllumajanduse ja maaelu valdkonnas. Nõuandesüsteemi moodustavad nõuande andmisega tegelev nõuandeteenistus, info loomisega tegelevad asutused (teadusasutused, riiklikud järelevalvet korraldavad asutused infoga nõuetest ja toetustest jne) ning riiklikku korraldust ja finantseerimist korraldava asutusena Põllumajandusministeerium.

Nõuandeteenistus on nõuandevaldkonna asutuste terviksüsteem, mille tegevus on suunatud kvaliteetse nõuandeteenuse edastamiseks nõu vajajatele ja mille moodustavad nõustajad, tunnustatud nõuandekeskused ja koordineeriv keskus ühtse võrgustikuna.

Nõuandeteenistuse nõukoda on nõuandetegevuse arengu suunamiseks loodud esinduskogu, kelle ülesanne on läbi nõuandeteenistuse jälgimise (seire) ja analüüsimise ettepanekute tegemine nõuandeteenistuse edasiseks arendamiseks.

Nõuandetegevus on suhtlemine ja informatsiooni levitamine, mille eesmärgiks on stimuleerida sihtrühma omandama asjakohaseid teadmisi.

Nõuandetoode on nõusaaja või tegevusvaldkonna probleemidele suunatud nõuande- ja nõuandega seotud teenuste, kaupade ja tegevuste kogum, mis on töökorralduslikult seotud ühtseks tervikuks ning mida pakutakse kui tervikut.

Nõuanne on korrastatud teave, mis on kliendile antud otsuse tegemiseks lähtuvalt tema huvidest, vajadustest, võimalustest ja piirangutest.

Nõuetele vastavus (inglise keeles cross compliance) on põllumajandustootmist käsitlev reeglistik, mis hõlmab häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi ning kohustuslikke majandamisnõudeid. Nõuetele vastavuse järgimisest hakkab põllumajandustootjal sõltuma saadava toetuse suurus, kuna nõuetele vastavus on seotud paljude Eesti maaelu arengukava 2007-2013 raames makstavate toetustega.

Nõustaja on vastava erialase ja ametialase ettevalmistusega asjatundja, kelle töö põhisisuks on üksikisikutele või gruppidele suunatud nõuandetegevus. Ta nõustab üksikklieente, gruppe, organisatsioone, huvirühmi või kogukondi maaelu arenguga seotud valdkonnas üldisematel või spetsialiseeritud küsimustes.

PITS on põllumajandusliku informatsiooni ja teabe süsteem, kus ühtseks toimivaks tervikuks on seotud põllumajanduslik teadus, koolitus ja nõuanne. Informatsiooni ja teavet edastatakse erinevate kanalite kaudu kasutades erinevaid meetodeid (sh teabe levitamine ja nõuandevalne tegevus).

Sõltumatu ehk erapooletu **nõuanne** on nõuanne, mida antakse lähtuvalt ainult kliendi huvidest.

Teave on korrastatud informatsioon, üks vajalik põllumajandustootmise sisend, mille rakendamise kaudu saavutatakse heaolu tõus, suurem kindlustunne ja suurem sissetulek.

Tunnustatud nõuandekeskus (TNK) on põllumajandusministri poolt tunnustatud nõuandekeskus.

Tugeva nõuandesüsteemi tunnused⁷

1. Toimiv side teadusorganisatsioonidega
2. Seaduslik alus ja defineeritud missioon
3. Püsiv finantsmajandus
4. Pidev ja tulemuslik täiendkoolitus
5. Kontorite võrgustik, transport ja kommunikatsioon
6. Suundumus mõista talupere ja teda teenindada
7. Sõltumatus kontrollifunktsioonist, põllumajandussisendite müügihuvist
8. Tootjapoolne tugi programmilisel juhtimisel
9. Võistlusvõimeline palgasüsteem ja karjäärivõimalused
10. Võimekas isikkoosseis suhtlemiseks

⁷ L.H. Watts. „The Organizational Setting for Agricultural Extension“ in Swanson, B.E: Agricultural Extension: A Reference Manual. FAO, 1984

Arengukavas kasutatud lühendid

EL	Euroopa Liit
EPKK	MTÜ Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda
PRIA	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
Kodukant	Eesti külaliikumine Kodukant
Leader	Euroopa Liidu algatusprogramm, mille abil edendatakse elu maapiirkonnas kohalike inimeste algatuste ja kohaliku koostöö kaudu, aastal 2008 toimib 26 Leader tegevusgruppi
ETNA	ettevõtlike maanaiste loodud ühing MTÜ ETNA Eestimaal
FADN	põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas (<i>Farm Accountancy Data Network</i>), mille pidamise kohustust täidab Maamajanduse Infokeskus
ESU	Euroopa suurusühik, mis vastab standardkogutulu väärtusele 1200 eurot ehk 18 768 krooni
TNK	põllumajandusministri poolt tunnustatud nõuandekeskused, kokku 16
KK	nõuandesüsteemi arendav Koordineeriv Keskus, mille ülesandeid täidab aastatel 2006-2009 EPKK
PM	Põllumajandusministeerium
FIE	füüsilisest isikust ettevõtja
RAK	Eesti Riiklik Arengukava 2004-2006
PHARE	Euroopa Liidu rahastatav programm EL kandidaatriikidele
MAK	Eesti maaelu arengukava
PITS	põllumajanduslik informatsiooni ja teabelevi süsteem
PIKK	projekt põllumajanduslikku informatsioonilevi koordineeriv keskus, Koordineeriva Keskuse eelkäija, millest on säilinud maamajandusteabe infoportaal www.pikk.ee
TTI	Taimetoodangu Inspektsioon
VTA	Veterinaar- ja Toiduamet
ESEE	rahvusvaheliste teabelevi ja nõuandetegevuse seminaride sari <i>European Seminar of Extension Education</i>
RENE	rahvusvaheline nõuandorganisatsioonide koostöövõrgustik <i>Rural Extension Network of Europe</i>
JÕNK	Jändea Õppe- ja Nõuandekeskus, praegune Maamajanduse Infokeskus
MES	Maaelu Edendamise Sihtasutus

Põllumajandusliku nõuandesüsteemi arendamise taust⁸

Eesti Vabariigi taasiseseisvumise protsessis üks esimesi samme oli talude taastamine. Esimesed talunike kahenädalased kursused olid 1988. a. Sakus PM Vabariiklikus Õppekombinaadis. Kursustest osavõtjatele tehti õppereise Soome, tutvumaks ka sealse nõuandekorraldusega – talunike teavituse algas juba enne talusid.

Põllumajandusministeerium algatas 1989. aastal teaduse ja arenduse projekti konsultatsioonitegevuse kontseptsiooni väljatöötamiseks põllumajandusele ning tellis 1992 aastal üleriigilise nõuandeteenistuse arengukava loomise. Mõlemate projektidega tegeles Tartus asuv Juhtimise Kõrgem Kool (Ivar Dembovski). Nende tegevuste raames selgitati tegelik olukord, kirjeldati tolle hetke vajadused ja nähti ette edasine areng. Maavalitsuste põllumajandusosakondade spetsialistide baasil sooviti kujundada maakondlik nõuandeteenistuse struktuur. Kokkulepped sõlmiti maakondlike nõuandekoordinaatoritega. Koordinaatorid ei asunud tööle lubatud rahastamise puudumise tõttu.

Esimene defineeritud nõuandesüsteem iseseisvas Eestis loodi 1991 Talupidajate Keskliidu poolt Juhtimise Kõrgema Kooli projekti alusel. Süsteem liitis piirkondlike taluliitude nõuandekeskused, õppekeskused kahe taluliidu (Harju ja Viljandi) juures ning Jänedä Õppe- ja Nõuandekeskuse. Pärast uue valitsuse ametisse asumist ja rahareformi otsustati üles ehitada nõuandesüsteem taluliitude baasil. Eestimaa Talupidajate Keskliidu nõuandesüsteem arendati välja koostöös Taani Põllumajanduse Nõuandekeskusega ja Taani riigi tehnilisel toel. Projekt algatati 1993. aastal. Nõuandesüsteemi struktuur ühildati taluliidu struktuuriga.

1992. a. loodi rahvuslik Jänedä Õppe- ja Nõuandekeskus. JÕNK oli riigiasutus, kes pidi korraldama põllumajandusnõustajate, põllumajanduskoolide õpetajate ja põllumajandustootjate massi-, grupi-, individuaalnõustamist ja täiendkoolitust, arendama nõustamisvahendeid ning teostama põllumajanduslike andmete kogumist ja töötlemist. Kahjuks jäi Jänedä keskus selleks otstarbeks välja arendamata, ei leitud piisavalt ressursse ja tootjad ning konsulendid ei pidanud Jänedä asukohta erinevateks koolitusteks kõige sobivamaks.

1994. ja 1995. aastal loodi Saksa põllumajandusministeeriumi rahalisel toel nõuandeühistud Viljandi-, Tartu-, Jõgeva- ja Järvamaal. Tegevust toetati ka Eesti Põllumajandusministeeriumi nõuandeprogrammist. 1995. aastal muutus nõuandeühistute tegevus mõttetuks seoses riigi järgnevate otsustega, mille tulemusena pandi alus lepingulistele suhetele nõustaja ja tootja vahel.

Uued koordineerimistegevused algatati 1994. aastal, kui korraldati seminar-dispuut “Riigi rollist nõuandetegevuse arengus”, kus osalesid asjasse puutuvate organisatsioonide esindajad. Nõuandeprogrammi valmistas ette Ivar Dembovski.

1995. a. käivitati riiklik nõuandeprogramm. Esimese sammuna uues nõuandepoliitikas eraldati 1995. aastal riigieelarvest 2,3 miljonit krooni nõuandeteenistuse arendamiseks. 40 protsenti sellest summast oli mõeldud toetuseks talunikele nõuande ostmisel. Need vahendid eraldati maakondadele, kes olid osalised toetuse skeemi täitmisel. Programmi sihipäraseks kasutamiseks loodi tootjate, põllumajandusministeeriumi ja konsulentide

⁸ M.Tamm, Ü.Loolaid. Nõuandesüsteemid ja nõuandetooteid. Projekti lõpparuanne. 2008 (väljavõte)

esindajatest koosnev nõuande finantseerimise komisjon.

1995. aastal alustati ka nõuandestrategia koostamist, esimesed variandid koostasid Phare projekti eksperdid. Arutelude aktiveerimiseks ja nõuande-poliitika arutamiseks moodustati komisjon, kuhu kutsuti erinevate huvirühmade ja organisatsioonide esindajad.

1994. aastal moodustati Põllumajandusülikooli Teabe- ja Informatsioonikeskus interdistsiplinaarse (erialadevahelise) projekti raames, hõlbustamaks teabevahetust Eesti ühiskonna ja Ülikooli vahel. Projekti ülesanne oli arendada koostööd teadlaste, nõustajate ja põllumajandustootjate vahel, leides lahendusi tootjate probleemidele riigisisest ja arendades sidemeid maaühiskonna ja põllumajandusliku teadustegevuse vahel. Projekti teostajateks olid Rootsi Põllumajandusteaduste Ülikooli Teadusinformatsioonikeskus ja Eesti Põllumajandusülikooli Maaelu Arengu Instituut. Projekt polnud jätkusuutlik, sest tegevused takerdusid ebapiisava finantseerimise ja toetuse taha.

Lisaks on nõuandeteenistuse arendamise nimel toimunud veel mitmeid erinevaid tegevusi ja projekte. Näiteks Briti Know-How Fondi projekt, mille tulemusena kujundati nõuandetoetuse skeem ja töötati välja nõustamislepingu versioon.

1995 – 1998 töötas Phare põllumajanduslik nõuande projekt, mille tegevused olid suunatud eranõuandeteenistuse toetamiseks, avalike nõustamisteenuste tugevdamiseks määratud tehnilisest abist ja väljaõppest ning maaregionide informatsioonikeskuste loomise toetamiseks.

1996. a. algas süstemaatiline nõuande rahulolu monitooring (tellija PM, teostaja Maaelu Arengu Instituut), mis kestis 2000. aastani, kuni lõppes uuringu rahastamine.

1994. a. loodud Eesti Konsulentide Ühingu eestvedamisel alustati 1997. aastast konsulentide atesteerimisega, mille eesmärk oli nõustajate kvalifikatsiooni kontrollimisega tõsta nõuande kvaliteeti.

1999-2000 tekkis nõuandemaastikul mitmel põhjusel (riigi huvi langus, segadused finantseerimisel, teadmatus tuleviku ees, põllumajanduse madalseis) suur segadus, mis tõi kaasa paljude heade nõustajate lahkumise süsteemist. Seda perioodi võib pidada nõuandesüsteemi mõõnaperioodiks.

2000. a. paranes põllumajanduse olukord: majandus muutus tasuvamaks, tekkis huvi alternatiivse tootmise vastu ja vajadus teadmiste kvalitatiivseks tõstmiseks.

Nõuandesüsteemi arengu seisukohalt oli oluline 2000. a. vastu võetud „Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus”, kus defineeriti mõisted „nõuandetoetus”, „nõuandetoetuse saaja” ja „konsulendile esitatavad nõuded ning atesteerimine”, mis hiljem on suurel määral mõjutanud nõuandetegevust Eestis.

2000 ja 2001. aastal toimusid laiaulatuslikud nõustajate koolitused, kahjuks liiga tiheda graafikuga, mille tulemusena koormati nõustajaid sellises mahus, et nende kvalitatiivne aeg nõuandetöökse jäi napiks. 2001. aastal läks nõuandetoetuse administreerimine üle PRIA-le. Täpse (liigpedantse) kontrolli tulemusel lükati tagasi palju nõustamislepingute finantseerimistaotlusi, mille tõttu lahkus süsteemist veel hulk nõustajaid.

2001. a. algatati projektid põllumajanduse informatsioonilevi programmi (PIKK tegevuste) käivitamiseks ja maainfokeskuste arendamiseks. PIKK projekt sai aluseks infovõrgustiku loomisele ja veebilehe www.pikk.ee arendamisele, projekti kokkuvõttes oli ettepanek teabelevi koordineeriva keskuse loomine koosseisuga 14 töötajat, veebileht jm. 2001 käivitus ka nn. Ideegrupp, mis koondas erinevate nõuandemaastikul tegutsevate osapoolte esindajaid ja mille tegevused toetasid Nõuandestrategia koostamist. Infolevi pikaajaline arengukava sai valmis 2002. aastal, sellele järgnenud Eesti põllu- ja

maamajanduse nõuandekompleksi strateegia koostamine lõppes 2004. aastal. Dokumendid anti üle Põllumajandusministeeriumile, kuid kahjuks ei võetud neid dokumente otsuste tegemisel edaspidi aluseks nõuandetegevuste planeerimisel ja finantseerimisel.

Nõuandesüsteemi koordineeritud tegevused jätkusid 2002, kui Maaelu Edendamise Sihtasutuses (MES) töötas kaks inimest, kelle vastutusalas oli põllu- ja maamajandusliku informatsiooni levitamise võrgustiku arendamine. 2002. aasta lõpus võttis Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda MES-lt üle PITS komponentide selle osa, mis puudutas teabelevi. EPKK egiidi all sai valmis „Teabelevikeskuste Arengukava 2004 – 2006”. Arengukava koostamisel lähtuti info liikumise skeemist, arengukavas kirjeldati ka nõuandetegevusi. Maakondadesse moodustati teabelevikeskused kas talupidajate või tootjate liitude juurde – olenevalt sellest, milline oli kohapealne valmisolek tulemuslikult töötada. Neid tegevusi toetas nn. Taani projekt, mille eesmärk oli saavutada süsteemis osalejate vahel konsensuslikud seisukohad edaspidistes arengutes ja õpetada nõustajatele erinevaid meetodikaid info edastamiseks ning tagasiside saamiseks tootjate vajaduste selgitamisel.

2004. a. töötati välja struktuurifondide kasutamiseks Eesti riiklik arengukava (RAK) 2004-2006. Nõuannet ja infolevi toetav meede ei rakendunud, konsulendid pidid pakkuma nõuandeteenust toetuseta ning järjekordsed konsulendid pettusid süsteemis. Nõuandesüsteemi sagedased reformid ongi kõige rohkem mõjutanud põllumajandusnõustajaid, kellest paljud on süsteemist lahkunud ning allesjääjatest vaid vähesed saavad või on valmis riskima täisajaga tööga nõuandesüsteemis.

2005. aastal välja kuulutatud konkursi tulemusena tunnustas põllumajandusminister (15) nõuandekeskused igas maakonnas. Enamus nendest on seotud tootjate ja taluliitudega ning jätkavad seni tehtud tööd teabekeskusena. EPKK saab ülesandeid (haldusleping) tagamaks nõuandekeskuste pakutava informatsiooni taseme ühtlustumise, konsulentide väljaõppe ja täiendkoolituse ning korraldama tootjate vajaduste analüüsi ja edastamise. Käivitusid regulaarsed koolitus- ja arendustegevused.

2006. a. toimus Eesti Konsulentide Ühingu korraldamisel rahvusvaheline konverents „Põllumajandusharidus, teadus ja nõuanne tootja teenistuses“, kus osalesid väliseksperdid Lätist, Leedust ja Poolast. Aasta II poolel algasid arutelud olemasoleva nõuandesüsteemi ja infolevi riikliku tellimise korralduse üle.

2007. aastal rakendati nõuandetegevust Koordineeriv Keskus, kuhu võeti koordineerimistegevuste täitmise jaoks tööle 2 üldkoordinaatorile lisaks 4 valdkonna juhti (taimekasvatus, loomakasvatus, finantsmajandus ja teised maapiirkonna tegevusalad). Alustati mitmete Eesti jaoks täiesti uudsete meetmetega (tasuta nõuanne, konsulentide praktika)

Nõuandesüsteemi SWOT-analüüs

(koostatud mitmete nõuandesüsteemi analüüsivate arenguseminaride 2006/2007.a. kokkuvõtete baasil, EPKK 2007)

<p><u>Süsteemi tugevused:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nõuannet pakutakse konkreetse ettevõtte vajadustest lähtuvalt; ▪ Tootjatel on nõustaja ja nõuande valiku võimalus; ▪ Kõik konsulendid on saanud erinevaid vajalikke koolitusi; ▪ Välja on töötatud toimiv konsulentide atesteerimise/kutse omistamise süsteem; ▪ Konsulent tunneb oma eriala ja on koostöövõimeline kõigi partneritega (tootjast kuni sisendite müüjateni ja teadlasteni); ▪ Huvirühmade esindajad on kaasatud strateegiliste otsustamiste protsessi, neile on antud võimalus osaleda selles protsessis; ▪ Tootja vajaduste rahuldamine ei ole nõuandesüsteemi tegevuste peamine motiiv ▪ Süsteemi on jäänud inimesed, kellel on teadmised, oskused ja kogemused. 	<p><u>Süsteemi nõrkused:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nõuandetegevuse korraldamine on toimunud ilma pikaajalise ja lühiajalise tegevuskavata; ▪ Tootjate vajadused ei jõua piisavalt teadussektorini; ▪ Erinevad nõuandemeetodid ei ole piisavalt tasakaalustatult arendatud ega omavahel seostatud; ▪ Puudub nõustajate terviklik koolitussüsteem; ▪ Puuduvad head nõuandetöö tavad; ▪ Kõik tootjad ei ole valmis maksma nõuande eest täishinda; ▪ Ürituste stiihiline toimimine - ei ole süsteemset vajaduste täpsustamise mehhanismi ja pidevalt toimivat ürituste toimumise kalendrit; ▪ Piirkondlikul tasandil ei ole piisavalt tagasisidet ja vastutuse tunnetamist ; ▪ Kasutatakse eelkõige neid konsulente, keda tuntakse ▪ Programmilise lähenemise puudumisest tingituna ei ole info liikumine piisav; ▪ Promo süsteemile tervikuna ei ole piisav.
<p><u>Süsteemi võimalused:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Riigi kohustused EL ees tagavad nõuandesüsteemi arendamise; ▪ Nõuandetegevuse korraldamiseks oluliste/ vajalike institutsioonide loomine (nõuande nõukogu) parandab juhtimist; ▪ Nõuandesüsteemi pikaajaline arengukava loob eelduse nõuandesüsteemi aktsepteerimiseks ja jätkusuutlikuks arendamiseks; ▪ Tootjate organisatsioonide 	<p><u>Süsteemi ohud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pidevad suunamuutused, vähene motiveeritus ja nõuandesüsteemi tegevuste mõttetuse pikemas perspektiivis toovad kaasa nõustajate väsimise. Paremad inimesed lahkuvad süsteemist; ▪ Nõuandetegevuste planeerimisele strateegiline lähenemine sumbub vaidlustesse, poliitikute tahtest tingituna ei arvestata kõikide huvigruppide vajadusi ja riigi

<p>aktiivsem osalemine oma liikmete vajaduste selgitamisel ja edastamisel tagab tootjavajadustest lähtuva nõuande ning tootjapoolse kontrolli nõuande kvaliteedile</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nõustajate tervikliku ja professionaalse koolitussüsteemi kujundamine Eestis tõstab nõuande kvaliteeti; ▪ Tipptasemel teadlaste/eriala-ekspertide kaasamine nii konsulentide kui tipptootjate nõustajatena on suunatud nõuande kvaliteedi tõstmisele; ▪ Kompleksnõustamise soodustamine võimaldab terviklikku lähenemist ettevõttele kui tervikule; 	<p>huvisid;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tootja vajaduste rahuldamine ei ole nõuandesüsteemi tegevuste peamine motiiv; ▪ Kaootiline tegevuste analüüsimine viib nõuandesüsteemi eesmärkidest kaugenemisele, professionaalsuse kadumisele; ▪ Ellujäämisvajadustest lähtuvalt ei jätku nõustajatel piisavalt aega, rahalisi vahendeid või tahet erialasteks koolituseks; ▪ Nõu saaja (ettevõtja) kasutab nõuannet valesti või tähtsustab müügimeest rohkem kui erapooletut nõustajat; ▪ Põllumajanduspoliitikast tulenevad pidevad muutused muudavad nõustaja umbusklikuks; ▪ Poliitilised, analüüsidele mittetoetuvad suundumused võivad muuta nõuandesüsteemi arenemisvõimetuks.
--	--

Arengukava rakendusplaan

Tegevus		Vastutaja või täitja	Riikliku finantseerimise maht						
			2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
MEEDE 1: Teabe ja nõuande pakkumine									
1.1.	Individuaalse nõuandeteenuse pakkumine	konsulendid, TNK, KK jt	3 295 186	9 045 000	6 400 000	7 050 000	5 050 000	5 050 000	5 050 000
1.2.	Teabelevi tagamine nõuandekeskuste vahendusel	TNK, KK, tootjate organisatsioonid	2 700 000	2 700 000	2 700 000	2 800 000	2 800 000	2 800 000	2 800 000
1.3.	Grupinõuande pakkumine ehk infopäevade ja koolituste korraldamine	TNK, KK, koolitus-, teadus- ja arendusasutused	2 597 755	6 581 130	8 500 000	8 500 000	8 500 000	8 500 000	8 500 000
1.4.	Massinõuanne ehk artiklite, trükiste ja elektrooniliste väljaannete koostamine ning levitamine	KK, teadus- ja arendusasutused	3 904 634	3 343 334	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
1.5.	Valdkondlike nõustamis- ja teavitustegevuste pakkumine	TNK, KK, konsulendid	0	0	1 000 000	3 000 000	3 000 000	2 000 000	2 000 000
MEEDE 2: Konsulentide teadmiste ja oskuste täiendamine									
2.1.	Nõustajate koolitamine nõuetele vastavuse ning tööohutuse ja töötervishoiu valdkondades	KK, PM	0	254 316	287 148	100 000	100 000	0	0
2.2.	Koostöös teadlastega konsulentide koolituste korraldamine	KK, PM							
2.3.	Konsulentide regulaarse enesetäiendamise korraldamine	KK	2 006 557	2 195 380	1 800 000	2 000 000	2 000 000	1 700 000	2 000 000
2.4.	Konsulentide valdkondliku spetsialiseerumise soodustamine	KK	0	0	100 000	50 000	50 000	50 000	50 000
2.5.	Konsulentide koolitusvajaduse ja töö tulemuse hindamise süsteemide rakendamine	KK, PM							

MEEDE 3: Konsulentide väljaõppesüsteem ja kutseomistamine

3.1.	Konsulendi kutsestandardi kaasajastamine	Kutsekomisjon, KK							
3.2.	Kutseomistamise korraldamine	kutse andja (Maamajanduse Infokeskus)	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000
3.3.	Konsulentide väljaõppesüsteemi loomine	KK, PM	0	0	200 000	0	0	0	0
3.4.	Uute nõustajate väljaõppe- ja praktikasüsteemi pidev rakendamine	KK	750 000	1 041 594	995 000	975 000	975 000	975 000	975 000
3.5.	Koolitajate ja nõustajate koolitajate koolitamine	koolitusasutused, KK, PM	0	0	100 000	200 000	200 000	200 000	200 000

MEEDE 4: Infokanalite valik, info levitamine, andmebaasid

4.1.	Sobivaimate infokanalite tuvastamise ja kasutamise süsteemi väljatöötamine	KK, PM							
4.2.	Erialakirjanduse baaside koondamine ja nendest teavitamine	KK, PM, teadus- ja arendusasutused, konsulendid							
4.3.	Teadustulemuste kogumise ja analüüsimise korraldamine	PM	0	0	0	50 000	50 000	50 000	50 000
4.4.	Elektrooniliste kõikidele avatud andmekogude loomine ja operatiivne uuendamine	KK, PM	150 000	150 000	140 000	100 000	100 000	100 000	100 000
4.5.	Põllu- ja maamajanduse infoportaali pikk.ee pidev uuendamine ja kaasajastamine	KK, PM	190 000	402 400	190 000	150 000	150 000	150 000	150 000

MEEDE 5: Nõuandesüsteemi tutvustamine, mainekujundus ja suhtekorraldus

5.1.	Nõuandesüsteemi tervikliku turunduskontseptsiooni ja tegevuskava koostamine	KK, PM	0	0	100 000	0	0	0	0
5.2.	Regulaarne nõuandesüsteemi, tunnustatud nõuandekeskuste, konsulentide, nõuandetoodete ja nõuandeteenuste tutvustamine ja tegevuste kajastamine	KK, PM	380 000	100 000	100 000	100 000	50 000	50 000	100 000
5.3.	Konsulendi tunnustamise süsteemi väljatöötamine	KK, PM							
5.4.	Konsulendi tunnustamise rakendamine sh alustasu	KK	1 000 000	1 440 000	1 300 000	1 400 000	1 400 000	1 400 000	1 400 000

MEEDE 6: Nõuandesüsteemi planeerimine ja töökorraldus

6.1.	Pidev nõuandesüsteemi jälgimine	PM, KK, nõukoda	0	50 000	0	0	0	0	0
6.2.	Nõuandetegevuste hindamine	PM, KK, nõukoda	0	291 224	0	200 000	0	0	250 000
6.3.	Rakendatavate meetmete ja riigi poolt tellitavate tööde kavandamine	PM							
6.4.	Konsulentidele vajaliku keskuste sotsiaalse ja informatiivse toe tagamine	PM, KK, TNK	1 660 000	1 909 000	2 290 000	2 820 000	2 820 000	2 820 000	2 820 000
6.5.	Infopäevade ja koolituste koordineerimine	KK	0	0	200 000	20 000	20 000	20 000	20 000
6.6.	Nõuandetoodete kavandamine ja rakendamine	PM, KK, TNK	144 995	305 000	300 000	300 000	200 000	200 000	200 000
6.7.	Toetuste taotlemise bürokraatia vähendamine	PM							

MEEDE 7: Töövahendid ja ressursid									
7.1.	Riigipoolse finantstoe tagamine riikliku tellimusena	PM							
7.2.	Nõuandesüsteemi toimimist ja arengut tagavate meetmete ja tegevuste õigeaegne käivitamine ja optimaalne rahastamine	PM, KK							
7.3.	Konsulentide, praktikantide ja nende juhendajate, nõuandekeskuste ja koordineeriva keskuse materiaalse baasi tugevdamine	PM, KK, TNK, konsulendid	1 358 814	4 000 000	3 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
MEEDE 8: Tagasisidesüsteem									
8.1.	Vajaduste ja tagasiside kogumise süsteemi kirjeldamine ja kokkuleppimine	KK							
8.2.	Vajaduste ja rahulolu seire	kõik	393 490	291 224	300 000	0	350 000	0	350 000
8.3.	Laekuva tagasiside analüüs ja analüüsi tulemuste edastamine	KK, PM							
MEEDE 9: Koostöö ja koostöövõrgustikud									
9.1.	Omavaheliste regulaarsete toimivate suhtlemiskanalite kujundamine partneritega	KK, PM							
9.2.	Võrgustiku partnerite kaasamine nõuandesüsteemi sisestele üritustele ja ühiste ürituste korraldamine	KK, PM	180 000	150 000	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000
9.3.	Tegevuste algatamine nõustajate omavaheliseks erialapõhiseks koostööks	KK	0	0	0	50 000	50 000	0	0
9.4.	Rahvusvaheline koostöö teiste riikide nõuandesüsteemidega	KK, PM							
Arengukava rakendamise maksumus			20 911 431	34 449 602	35 402 148	36 265 000	34 265 000	32 465 000	33 415 000